

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 59.

Lördagen den 22 augusti, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutsittet i dess memorial nr 16 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutsittet i sitt utlåtande nr 11 under punkten F) hemställt och således besluta, att den nya avlöningsstaten för riksbanken skall tillämpas från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit utskottets hemställan med den ändring, att i stället för orden »månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet» införs orden »år 1915».

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 96.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 476, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 24 ja och 182 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 68 ja och 278 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 62 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 59. 1

Den, som i likhet med första kammaren vill, att herrar Hellbergs samt Bossons och Bergs motioner icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 2,000 kronor såsom bidrag till de med invigningen av fredsmonumentet på svensk-norska gränsen förbundna omkostnader samt medgiva Kungl. Maj:t rätt att av tillgängliga medel utanordna beloppet under innevarande år.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 62.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 477, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 78 ja och 132 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 156 ja och 194 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 115 beträffande storleken av räntan å lån från allmänna nyodlingsfonden föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren, vill, att riksdagen skall bestämma räntan å erhållet lån från ifrågavarande fond till fyra procent, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bestämt räntan till tre procent.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 31.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 478, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 87 ja och 123 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 195 ja och 154 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 25, punkten 1, föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att 32 § i förordningen om arvsskatt och skatt för gåva skall erhålla följande lydelse:

32 §.

Från skatt för gåva frikallas: landsting, hushållningssällskap, kommuner, kyrkor, akademier och vetenskapliga samfund, allmänna undervisningsverk, stipendiefonder, *pensionsanstalter*, sjuk- och fattigvårdsinrättningar jämte andra fromma stiftelser; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutit, att ifrågavarande paragraf skall erhålla följande lydelse:

32 §.

Från skatt för gåva frikallas: kyrkor och *religiösa samfund*, landsting, kommuner, hushållningssällskap, akademier, vetenskapliga samfund, allmänna undervisningsverk, stipendiefonder, sjuk- och fattigvårdsinrättningar samt andra fromma stiftelser, *registrerade sjukkasor, registrerade understödsföreningar samt föreningar och andra sammanslutningar, som, utan att hava till ändamål att genom ekonomisk verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, fullfölja övervägande religiösa, välgörande, politiska, sociala, vetenskapliga, konstnärliga eller eljest kulturella syften eller avse att främja handel, industri eller övriga näringar inom landet.*

Frihet från skatt äger dock icke rum:

a) där gåva är gjord under villkor, att givaren skall under sin livstid eller under viss tid äga behålla egendomen i sin besittning eller uppbära avkastning därav;

b) om och i den mån avkastningen av den givna egendomen är för all framtid eller viss tid förbehållen vissa familjer eller bestämda personer.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 54.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 479, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 62 ja och 146 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 149 ja och 200 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 25, punkten 2, föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att 33 § i förevarande förordning skall erhålla följande lydelse:

33 §.

Skattskyldighet äger icke rum

a) för gåva av möbler, husgeråd och *andra lösören*, som äro avsedda för gåvotagarens eller hans familjs personliga bruk eller till prydnad av offentliga byggnader eller deras förseende med inredning, ävensom gåva, som avser prydnad av allmän plats eller skänkes till offentligt museum, bibliotek eller annan därmed jämförlig samling;

b) för vad någon erhållit såsom bidrag till undervisning eller uppfostran, för periodiskt understöd eller eljest för gåva, som enligt gällande författningar angående skatt å inkomst skall inräknas i gåvotagarens beskattningsbara årsintäkter;

c) för annan gåva, vars värde icke överstiger tretusen kronor; dock att, där gåvotagaren av samma givare inom loppet av två år erhåller flera sådana gåvor, skattskyldighet inträder, så snart gåvornas sammanlagda värde överstiger tretusen kronor;

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutit, att 33 § i förevarande förordning skall erhålla följande lydelse:

33 §.

Skattskyldighet äger icke rum

a) för gåva av möbler, husgeråd och *andra inre lösören*, som äro avsedda för gåvotagarens eller hans familjs personliga bruk eller till

prydande av offentliga byggnader eller deras förseende med inredning, ävensom gåva, som avser prydan­de av allmän plats eller skänkes till offentligt museum, bibliotek eller annan därmed jämförlig samling;

b) för vad någon erhållit såsom bidrag till undervisning eller uppfostran, för periodiskt understöd eller eljest för gåva, som enligt gällande författningar angående skatt å inkomst skall inräknas i gåvotagarens beskattningsbara årsintäkter;

c) för annan gåva, vars värde icke överstiger tretusen kronor; dock att, där gåvotagaren av samma givare inom loppet av två år erhåller flera sådana gåvor, skattskyldighet inträder, så snart gåvornas sammanlagda värde överstiger tretusen kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 52.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 480, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 66 ja och 144 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 154 ja och 196 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 26 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att anmärkningen under rubriken 161, sirap och melass, i gällande tulltaxa skall erhålla följande lydelse:

Anm. Sockerlösningar, sirap, sirapsblandningar och melass, vilka i torrsubstansen hålla mindre än 70 procent direkt polariserat socker, ej till honung hänförliga, icke färglösa, med en askhalt överstigande 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt en halt av dextros + dextrin överstigande 15 procent av torrsubstansens vikt, tullbehandlas såsom stärkelsesirap.

Till ledning vid tullbehandlingen skall avlämnas en av tillverkaren på tro och heder avgiven försäkran, att askhalten överstiger 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt att den genom direkt polarisation bestämda sockerhalten i torrsubstansen understiger 70 procent ävensom att halten av dextros + dextrin i torrsubstansen ej överstiger 15 procent. Företes ej dylik försäkran, drabbe kostnaden för behöflig undersökning importören.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutit, att anmärkningen under ifrågavarnde rubrik i tulltaxan skall erhålla följande lydelse:

Anm. Sockerlösningar, sirap, sirapsblandningar och melass, vilka i torrsubstansen hålla mindre än 70 procent direkt polariserat socker, ej till honung hänförliga, icke färglösa, med en askhalt överstigande 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt en halt av dextros + dextrin överstigande 20 procent av torrsubstansens vikt, tullbehandlas såsom stärkelsesirap.

Till ledning vid tullbehandlingen skall avlämnas en av tillverkaren på tro och heder avgiven försäkran, att askhalten överstiger 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt att den genom direkt polarisation bestämda sockerhalten i torrsubstansen understiger 70 procent ävensom att halten av dextros + dextrin i torrsubstansen ej överstiger 20 procent. Företes ej dylik försäkran, drabbe kostnaden för behöflig undersökning importören.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 49.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 481, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 106 ja och 103 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 194 ja och 152 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 272, angående reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen, dels ock väckt motion om ändring i nämnda lagrum;

statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1915;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående stämpelavgiften samt i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ samt 6 kap. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 6—10 §§ i förordningen den 20 april 1906 angående en särskild stämpelavgift för försäljning av punsch, arrak och rom;

lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning, innefattande förbud mot uppförande utöver viss höjd av hus, avsedda att uthyras till bostäder; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse om förbud mot nattarbete av män i vissa fall m. m. dels ock utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och hembagerier; ävensom

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om uppförande å fast stat av viss vid armén anställd civil personal; samt

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för arméns manskap med fast anställning att åtnjuta dagavlönning vid sjukdom.

Vid föredragning av bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde huvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta lag- och jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 4 och 5.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets den 19 och 21 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen,

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 243, hade herrar *Hj. Branting*, *Herm. Lindqvist*, *F. W. Thorsson*, *Viktor Larsson*, *Bernh. Eriksson* och *Nils Persson*, friherre *E. Palmstierna* samt herrar *V. Rydén* och *Rick. Sandler* hemställt, att riksdagen för sin del måtte antaga som vilande till grundlagsenlig behandling

*Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.*

Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.
(Forts.)

I. Beträffande § 16 riksdagsordningen följande ändrade lydelse av nämnda paragrafs första stycke:

Valrätt till andra kammaren tillkommer envar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, varunder val äger rum uppnått 21 års ålder; dock ej den som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt.

II. Beträffande § 19 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.

III. Beträffande § 9 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i första kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.

Utskottet, som till behandling i ett annat utlåtande (nr 28) upptagit berörda motion, i vad den hade avseende å frågan om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor, hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt att den förevarande motionen i nu behandlade delar ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Edén, Kjellén, Stadener, Skarstedt, Aug. Ljunggren* och *Leander*, vilka yrkat, att utskottet, i anledning av herr Brantings motion, måtte tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke § 16 mom. b) i riksdagsordningen måtte kunna på sådant sätt förändras, att från valrätt icke uteslötes den, som av den allmänna fattigvården åtnjöte understöd av mera tillfällig beskaffenhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

dels av herrar *Edén, Stadener, Skarstedt, Aug. Ljunggren* och *Leander* mot utskottets motivering även i övriga delar;

dels ock av herrar *Olof Olsson, Waldén* och *Hallén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka den i motionen gjorda hemställan.

Herr Ljunggren, August: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, är ju en gammal välbekant sådan, och den har diskuterats så mycket, att det egentligen ej tjänar mycket till att nu återigen gå in på detaljer av densamma. Det torde ock så mycket mindre vara av nöden, som riksdagen så sent som år 1912 hade tillfälle att upptaga en sådan detaljgranskning och även upptaga till avgörande de olika krav i avseende på rösträttsbestämmelserna, som framstälts i den nu föreliggande motionen. Det är väl icke heller gärna troligt, att denna kammare i stort sett ändrat uppfattning i denna fråga under den korta tid, som förflutit sedan 1912.

Då jag icke dess mindre begärt ordet, har det föranletts av tvenne skäl.

För det första har jag för min del i likhet med övriga reservanter på denna punkt icke kunnat godkänna den motivering utskottet här preterat för sitt avslagsyrkande. I motsats till vad 1912 års konstitutionsutskott anförde i samma fråga, vill nämligen utskottsmajoriteten av i år göra gällande, att de grunder för den politiska rösträtten och valbarheten, som genom 1907 och 1909 års rösträttsreform fastslagits, icke böra upphävas eller ens förändras. Utskottet anser, att nämnda grunder i allt väsentligt böra bibehållas orubbade. Jag kan ju väl förstå, att detta står i god överensstämmelse med det vid flera tillfällen hörda påståendet, att vid rösträttsuppgörelsen av 1907 skulle hava ingåtts liksom något slags kontrakt mellan de då agerande parterna, ett kontrakt, som man på sina håll tydligen gör anspråk på, att även kommande riksdagar skola respektera. Men med min utgångspunkt för denna frågas bedömande finner jag det vara alldeles orimligt, att man förklarar de nu gällande rösträttsbestämmelserna vara »fastslagna» genom den kompromiss, som ingicks 1907. Jag kan icke föreställa mig annat än att rätt många även på högersidan ändå måste medge, att dessa bestämmelser i flera stycken verka synnerligen orättvist. Alldeles särskilt är ju detta förhållandet i vad det gäller det s. k. utskyldsstrecket, vilket också oförbehållsamt erkändes av 1912 års konstitutionsutskott. Detta streck drabbar, såsom det flera gånger inom riksdagen betonats, mycket ojämnt, och det är ofta beroende av rena tillfälligheter såsom exempelvis sjukdom, arbetslöshet, dyrtid, ekonomiska förluster o. s. v. Det verkar ock, som bekant, mycket olika inom olika kommuner, beroende på den i hög grad ojämna kommunala beskattningen. Det träffar sålunda »den oförvållade medellösheten lika väl som den ursäktliga pliktförsummelsen», för att citera uttalandet till 1906 års statsrådsprotokoll av då föredragande departementschefen.

Icke heller kan jag för min del inse, att de övriga strecken, som det här är fråga om, för valrätt och valbarhet äro i någon mån sacrosancta eller i alla avseenden oantastbara. Då det emellertid för närvarande, så vitt jag förstår, uppenbarligen ej finnes den ringaste utsikt för att riksdagen i sin helhet nu skulle vilja vara med om en allmän revision på denna punkt, har jag icke ansett mig böra anteckna någon reservation i annan mån än gentemot utskottets motivering för sitt avslagsyrkande. Dessutom föreligger redan i nästa ärende på föredragningslistan frågan om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män, och det skulle då måhända icke vara ägnat att påskynda denna för nationen enligt min mening så betydelsefulla fråga, för den händelse man samtidigt med den frågans upptagande försökte uppriva en skarpare strid rörande en så genomgripande förändring i valrätts- och valbarhetsvillkoren, som det här är fråga om.

I en punkt har jag emellertid liksom fem andra reservan-

*Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.
(Forts.)*

Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.

(Forts.)

ter ansett, att en revision omedelbart borde och kunde vidtagas, nämligen i fråga om det s. k. fattigvårdsstrecket. I fråga om detta streck synes det mig åtminstone vara tämligen allmänt erkänt, att bestämmelserna i deras nuvarande lydelse äro allt annat än tillfredsställande, och även utskottsmajoriteten har ju, som synes, delat denna uppfattning. Men då borde utskottet, synes det mig, i likhet med vad fallet var redan 1912, hava kunnat gå med på det skrivelseförslag till Konungen, varom reservanterna hava förenat sig. Detta har emellertid utskottet icke gjort, emedan det förmenar, att »ifrågavarande grundlagsstadgande måste ställas i samband med fattigvårdslagstiftningen, samt att, då densamma vore under omarbetning, resultatet härav borde avvaktas, innan ändringsförslag i grundlagen begärdes». Detta skäl synes mig dock ej vara alldeles hållbart. För denna min uppfattning finner jag ett stöd även i den omständigheten, att fattigvårdskommitténs egen ordförande, landshövding Widén redan 1912 såväl i sin då väckta motion som i andra kammarens debatt med kraft framhöll nödvändigheten av att, för att begagna hans egna ord, »något snarligen bleve gjort». Det förefaller mig, som om även vad utskottet självt anfört i denna fråga vore av den beskaffenhet, att det borde kunna beveka kammaren att redan nu vara med om en skrivelse i detta ärende. Som herrarna behagade finna, har ju ock en av kammarens högt ärade ledamöter på högern, herr Kjellén, redan i utskottet förenat sig med reservanterna i detta avseende. I den motion, som ligger till grund för utskottets betänkande, erinras om denna frågas behandling vid 1911 års riksdag, då det yttrades av fem reservanter tillhörande det liberala partiet, bland annat följande: »Tillämpningen synes ådagalägga, att de farhågor, som uttalats för ifrågavarande bestämmelsers verkningar, varit blott alltför väl grundade. Icke nog därmed, att antalet av dem, som genom 'fattigvårdsstrecket' uteslötos från valrätt, blev oväntat stort, i synnerhet i vissa kommuner, utan där befanns också, att detta delvis berodde därpå, att bland de häftande för fattigunderstöd uppfördes en mängd valmän, som själva icke voro medvetna om att hava erhållit sådant understöd. Valmän, som själva eller för hustru eller barn erhållit sjukvård å vissa allmänna anstalter och på grund av medellöshet icke behövt erlägga betalning för denna vård, ingingo sålunda bland de häftande. En sådan verkan av riksdagsordningens stadganden måste uppröra den allmänna rättskänslan, så mycket mer som stadgandet kom att drabba olika på olika orter, allt efter den olika karaktären av de sjukvårdsinrättningar, som anlätats samt olika uppfattning och anordning av det inbördes förhållandet mellan fattigvård och sjukvård inom respektive kommuner. Det synes oss uppenbart, att härutinnan ypat sig ett missförhållande, som kräver snar rättelse. Sådan rättelse bör närmast vara att vinna genom lämplig omformulering av vederbörande moment i riksdagsordningen — — —.»

Även utskottet har i sitt betänkande här talat om nödvändigheten av en ändring i berörda hänseende. Utskottet kan, såsom synes, icke gå med på de övriga ändringarna, men i fråga om § 16 mom. b) anser det, att skäl föreligga att taga under övertvägande, om det kan göras något. Utskottet erinrar också om rösträttsfrågans tidigare behandling samt om vad i detta sammanhang förekom vid framläggandet av 1906 års rösträttsproposition. Så säger utskottet bland annat: »Erfarenheten av stadgandets tillämpning torde emellertid hava ådagalagt, att de tidigare hysta betänkligheterna icke saknat all grund. Det lär nämligen hava visat sig, att bestämmelsen verkat olika i skilda kommuner. Såsom exempel härpå har anförts, att medan i en kommun ett beviljat understöd, exempelvis i form av sjukhusvård, ansetts såsom fattigunderstöd, ett liknande understöd ansetts på grund av förekommande omständigheter icke äga denna natur i en annan kommun. Det lär till följd härav inträffat, att personer, som åtnjutit understöd, vars karaktär av fattigunderstöd kunnat vara omtvistad, blivit uppförda bland de för fattigunderstöd häftande och berövade sin rösträtt utan att äga vetskap om anledningen härtill. Det kunde även ifrågasättas, huruvida understöd, som blott tillfälligtvis beviljats en person eller hans hustru eller barn, över huvud taget bör verka diskvalificerande i fråga om rösträtten även i sådana fall, då han utan eget förvällande kommit i belägenhet att behöva anlita det allmännas bistånd och möjlighet för honom icke finnes att ersätta den lämnade hjälpen.»

Och vidare säger utskottet: »Det anförda torde vara nog att ådagalägga, att en modifikation av gällande bestämmelse angående det s. k. fattigvårdsstrecket kunde ifrågasättas.»

Som härav framgår, tyckas alla numera vara tämligen ense om, att något bör göras. Då nu så starka skäl framförts för den uppfattningen, och särskilt från fattigvårdskommitténs ordförande, att något snart måste göras, och då jag för min del icke kan förstå, att denna fråga behöver i någon mån vara beroende av det resultat, till vilket fattigvårdskommittén kan komma, tillåter jag mig därför, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Edén m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, vilken, såsom av betänkandet framgår, tillstyrker skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke § 16 mom. b) i riksdagsordningen må kunna på sådant sätt förändras, att från valrätt icke uteslutes den, som av den allmänna fattigvården åtnjuter understöd av mera tillfällig beskaffenhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Det var med ett visst intresse liksom ock med en liten svag förhoppning, som jag motsåg konstitutionsutskottets utlåtande över den socialdemokratiska rösträttsmotionen och framför allt, huru mina ärade

*Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.*
(Forts.)

Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.
(Forts.)

partivänner inom utskottet skulle komma att ställa sig till denna motion i år. Att det icke kunde vara fallet, att de skulle hava frångått sin redan förut många gånger uttalade uppfattning därom, att valbestämmelserna från 1907 icke kunde anses vara tillfredsställande, det var jag ju övertygad om. Men jag hade dock en liten svag förhoppning, att mina ärade partivänner i utskottet skulle kunna finna, att tiden nu vore mogen för att taga ett positivt steg till förverkligande av en punkt, på det frisinnade programmet, som stått där sedan åtskilliga år tillbaka. Jag har nu förnummit av den föregående ärade talarrens anförande, att det som betingat mina partivänners i utskottet ståndpunkttagande, var hänsynen till den liberala partimotionen angående kvinnorösträtten. Jag kan ju mycket väl förstå denna hänsyn och vill därom icke uttala något klander. Men för mig ställer sig saken så, att då jag sedan många år tillbaka — vilket visas av en motion som frambars 1906 i andra kammarkaren och under vilken jag satt mitt namn — omfattar den ståndpunkten, att politisk rösträtt bör tillkomma envar välfrejdad och fullmyndig svensk medborgare, man eller kvinna, och då jag dessutom icke kan komma ifrån, att de nuvarande rösträttsstreckens härjningar inom valmanskåren tala ett så tydligt språk om dessa rösträttsstreckes oberättigande, anser jag mig oförhindrad att, ehuru jag undertecknat den liberala partimotionen om kvinnornas rösträtt, dock nu sluta mig till den reservation, som vid detta betänkande fogats av de socialdemokratiska utskottsledamöterna. Alldeles samma syfte, som avsetts med den liberala partimotionen om rösträtt för kvinnor under samma betingelser som för män vinnes nämligen genom ett bifall till den av herr Olof Olsson m. fl. vid detta betänkande fogade reservationen.

Det är i viss mån tillfredsställande att se, att icke blott de liberala reservanternas utan även utskottet i övrigt kommit till en enhällig uppfattning om, att åtminstone beträffande fattigvårdsstrecket en revision bör företagas; och det är att beklaga, att enhälligheten icke kunnat sträcka sig till ett positivt steg i den riktningen. Det hade alltid inneburit ett litet tuffjärt fram mot humanisering av de nuvarande rösträttsbestämmelserna.

Jag kan likväl icke biträda de liberala reservanternas skrivelseförslag, därför att detta förslag, enligt min mening, icke träffar själva kärnpunkten i fattigvårdsstrecket. Såsom denna rösträttsbestämmelse, vilken från rösträtt utesluter den, som häftar för fattigunderstöd, är formulerad, är det själva häftandet som utgör diskvalifikationsgrund. Att en person råkat i den olyckliga belägenhet, att han för sig själv eller sina familjemedlemmar nödgats lita till den allmänna fattigvårdens stöd och på grund av fattigdom, sjukdom, arbetslöshet eller annan orsak icke mäktat återgälda fattigvårdssamhället den skuld han råkat i — det är detta, som utgör diskvalifikations-

grund. Men med min syn på saken bör det icke under några förhållanden utgöra diskvalifikationsgrund.

Det finnes en form för fattigunderstöd, som även enligt min uppfattning bör utgöra hinder för rösträtt nämligen den som ställer understödstagaren under fattigvårdssamhällets målsmansrätt. Detta anser jag utgöra diskvalifikationsgrund, därför att en sådan understödstagare icke äger att råda över sig själv lika litet som den, som är omyndig.

Det torde vid detta tillfälle icke vara behöfligt att ägna de nu bestående grunderna för rösträtten någon längre ingående kritik. Det har skett så många gånger förut, att ingenting nytt är att därom säga. Men jag vill hemställa till herrarna, om icke just nu alla skäl tala för att vi böra ägna en allvarlig tanke åt den verkan, som i synnerhet utskylds- och fattigvårdsstrecken komma att utöva inom valmanskåren. Det lider intet tvivel — vi se redan allvarsamma förebud till depression i vårt näringsliv — att vi hava att vänta tider av stor arbetslöshet och stor nöd; och att detta i alldeles ohygglig grad kommer att öka antalet av de redan nu 100,000-tals oförvitliga svenska medborgare, som falla på detta rösträttsstreck, torde även vara alldeles uppenbart. I tider, som mana till samling, synes det mig att man bör låta gamla fördomar falla och icke genom vidhållandet av orättfärdiga rösträttsbestämmelser utestänga massor av svenska medborgare från utövande av den dyrbaraste medborgarrätten, nämligen att deltaga i utseendet av den folkrepresentation, i vars händer landets öde ligger.

Av dessa skäl, herr talman, yrkar jag avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet av herr Olof Olsson m. fl. fogade reservationen.

Herr Clason: Som kammaren behagade finna är det här fråga om flera olika förslag.

Åtskilliga medlemmar av det socialdemokratiska partiet hava i en inom andra kammaren väckt motion yrkat på upphävande av så gott som alla så kallade streck. Representanterna för de borgerliga partierna inom utskottet hava varit fullt ense om att avstyrka denna motion, och under sådana förhållanden torde det egentligen ingenting tjäna till att taga upp denna sak till någon längre diskussion. Jag inskränker mig till att i denna fråga hänvisa till den enighet som rått mellan representanterna för de borgerliga partierna inom utskottet därom, att motionen icke kunde tillstyrkas.

Men därjämte har utskottet till särskild behandling upptagit frågan om det s. k. fattigvårdsstrecket och i detta avseende hava meningsskiljaktigheter gjort sig gällande inom utskottet. Somliga hava velat tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t, under det andra ansett sig för närvarande böra avstyrka densamma. Utskottets majoritet, som ställt sig avstyrkande, har, såsom av betänkandet framgår, icke velat bestrida, att ändringar

*Om ändring i
vissa grunder
för politisk
rösträtt och
valbarhet.*
(Forts.)

Om ändring i vissa grunder för politisk rösträtt och valbarhet.

på detta område äro behöfliga men den har ansett sig böra bestämt vidhålla vad redan tidigare från åtskilliga håll uttalats därom, att denna fråga står i nära samband med fattigvårdslagstiftningen i dess helhet.

(Forts.)

Nu är förhållandet det, att den kommitté, som tillsatts för revision av fattigvårdslagstiftningen, väntas redan under innevarande höst avgiva sitt betänkande; och det synes vara alldeles tydligt, att man av detsamma skall få vida bestämdare riktlinjer med avseende på, huru denna fråga skall kunna lösas än man har hittills. Det torde då exempelvis bliva möjligt att undvika åtskilliga svävande uttryck, som förut måst användas, såsom när det i skrivelseförslaget talas om »understöd av mera fällig beskaffenhet».

Tydligt är också att man genom att först avvakta, vad denna kommitté kan framlägga icke förlorar någon tid med avseende på frågans lösning. Det är ju här fråga om en ändring i grundlagen, och, om reservanternas förslag till skrivelse nu av riksdagen antoges, kan ett förslag till grundlagsändring, som av Kungl. Maj:t bleve för riksdagen framlagt, av densamma dock icke företagas till slutligt avgörande förrän efter nästa treårsperiod. Och under sådana omständigheter har man ju i alla fall tre riksdagar för att bearbeta saken.

Det stöd för reservationen man velat hämta av vad ordföranden i fattigvårdslagstiftningskommittén uttalade år 1912, synes mig jämväl under dessa omständigheter falla. År 1912 väntade man ju, att kommittén icke skulle bliva färdig med sitt betänkande på åtskilliga år. Nu åter väntas detsamma kunna framläggas redan innevarande höst. Jag tror därför, att utskottets majoritet haft goda skäl att nu avstyrka förslaget om en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Om jag skulle föra fram en argumentering för den socialdemokratiska motionen punkt för punkt, tror jag, att effekten skulle bli liten nog. Ja, jag tror, att herr Clason hade rätt, när han sade, att det ingenting skulle tjäna till; det skulle bliva som att tända ljus för att riktigt få se, huru mörkt det är, och det behöver jag ju inte. Att jag i alla fall tager till orda beror därpå, att denna sak för stora medborgargrupper i vårt land är av den vikt, att någonting måste sägas, som betydligt skärper konturerna, och detta alldeles oberoende av, vad effekten kan bliva.

Vid aprilvalen i år hade vi i runt tal 293,000 svenska medborgare, som diskvalificerats. Av dessa föllo — också i runt tal — 171,000 för skattestrecken, och jag tror icke jag överdriver, om jag säger, att 85 procent av dessa 171,000 voro arbetare. För mig är en sådan siffra helt enkelt upprörande. Jag vet mycket väl, att man på högernsida tar den saken lätt nog. Det är väl riktigt, att skatterna skola betalas, säger

men. Ja, visst är det riktigt. Men om 171,000 svenska medborgare icke betala sina skatter, tycker jag, att detta borde vara orsak nog att mana till eftertanke. Nu ser man på denna sak så, som om alla dessa medborgare av trilska eller okynne icke ville betala skatt. Det skulle säkerligen vara nyttigt, om man litet mera allmänt försökte sätta sig in i, hur det skall vara för en svensk man med stor familj att fresta livet på en årsinkomst av 1,000 kronor eller därunder och så till på köpet då och då se, hurusom den ena månadspenningen efter den andra — icke flyter in. Jag tror, att det på många håll skulle revidera uppfattningen om utskyldsstreet. Jag vill icke gå fram till försvar för dem, som av slarv eller annan dylik anledning icke betala sina skatter. Jag säger icke heller, att alla de som föllo för skattestrecken i våras föllo på grund därav, att de hade stor familj eller annars hade det ekonomiskt svårt. Men jag säger, att tiotusentals av dessa 171,000 man verkligen föllo för sådan anledning. Och det är klart att just för dessa måste det te sig såsom en orättfärdighet, att deras ekonomiska bekymmer och vedermödor skola följas av en politisk diskvalificering; det är sten som lägges på börda.

Men jag skall icke vidare fördjupa mig i dessa ting, därför att just nu går det en agitator över vårt land, som talar mycket tydligare och mycket bättre än jag, och det är den svenska mobiliseringen. Jag undrar, hur många av de 293,000 från i våras, som just nu äro ute, och jag undrar, om man på allvar varit inne på den tankegången att sätta gevär i händerna endast på dem, som då hade betalt sina skatter. Men om man icke varit detta, då kan jag icke fatta, att man på högerhåll icke förstår det orimliga i det skådespel, som försiggick i våras vid valurnorna. Där stodo hoptals landstormsmän såsom diskvalificerade åskådare, medan första bästa skattebetalande kronvrak fick spela rollen av fullgod svensk medborgare. Och det blir så mycket orimligare, om man tänker på de årsklasser, till vilka landets hopp nu mer än någonsin står. Dessa 22—24-åringar få bilda familj, få sätta barn i världen, de få taga alla de risker, som en svensk man måste taga såsom myndig medborgare, men de äro icke värdiga att gå och rösta till riksdagsman. Vid valurnorna, där äro dessa unga män ömkligt omöjliga på grund av sina ungdomliga brister. Men inför fienden, därest så olyckligt skulle hända — ja, inför fienden komma de naturligtvis att bliva »våra tappra svenska, blå gossar».

Herr talman, just med tanke särskilt på dem, på vilka vårt lands självständighet en gång i yttersta hand hänger, ber jag att få yrka bifall till herr Brantings motion.

Herr Hellberg: Jag delar den sista talarens uppfattning om att utskyldsstreet verkar i högsta grad orättvist. Och när denna fråga behandlades i riksdagen för två år sedan, avgav jag en reservation i konstitutionsutskottet, i vilken jag

*Om ändring i
vissa grunder
för politisk
röstträtt och
valbarhet.
(Forts.)*

Om ändring i yrkade, att även frågan angående det strecket borde upptagas
vissa grunder till utredning.

för politisk
rösträtt och
valbarhet.

(Forts.)

Jag skall icke uppehålla mig länge härvid, ehuru det kunde vara mycket att säga därom, särskilt emot den ofta hörda mening, att detta streck skulle utgöra ett s. k. ordningsstreck. När man använder detta uttryck, är det i hög grad ett missbruk av ord. Ty detta streck kräver då av den fattigare befolkningen ordning i oändligt mycket högre grad än av den förmögnare klassen. För dem, som hava tillgång till allt vad de behöva här i världen, är det en bagatell att betala skatten. För dem, som knappast kunna draga sig fram på ett existensminimum, är det nästan ett konststycke att därjämte betala skatten.

Men jag skall som sagt icke uppehålla mig härvid längre, då det i varje fall här i kammaren naturligtvis icke finnes några utsikter för att gå längre än till den liberala reservationen, och säkerligen vill kammaren icke ens gå så långt. Gentemot herr Clason, vilken såsom skäl för ett avslag anförde, att frågan om fattigvårdsstrecket är föremål för behandling av fattigvårdskommittén, vill jag då säga, anmärkande i förbigående vad som redan är sagt, att nämnda kommittés ordförande själv har förklarat sig anse, att initiativ från riksdagens sida härutinnan vore önskvärt — gentemot herr Clason vill jag säga, att när så uppenbara och upprörande missförhållanden föreligga som i detta fall, synes det mig i allmänhet vara en mindre lycklig taktik att riksdagen bara hänvisar på att »frågan är under utredning». Jag tycker det är mycket lämpligare i sådana fall, att riksdagen genom en skrivelse, som naturligtvis i ingen mån kan skada utredningen, understryker, att den anser, att här i föreliggande speciella fall, är rättelse i allra högsta grad påkallad.

När man finner, att sådana fall av fattigvårdsstreckets verkningar kunna förekomma som de i den socialdemokratiska motionen av herr Palmstierna anförda, att familjefäder förlora sin rösträtt, därför att de hava för sina hustrur nödgats använda barnbördshuset för att trygga dessas nedkomst och sedermera icke blivit i tillfälle att betala ersättning därför, när det således med ett ord kan vid nästan det mest ömmande tillfälle, som gives här i livet, bliva en påföljd, att familjefadern förlorar sin medborgarrätt, därför att hans hustru föder barn åt samhället, då tycker jag, att förhållandena äro så upprörande, att rättelse snarast möjligt bör förekomma; och jag tycker även, att denna kammare borde kunna genom ett bifall till skrivelseförslaget understryka, att den verkligen anser och känner, att rättelse i detta fall bör ske.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att han, med anledning av diskussionens gång, ville låta komma till avgörande först utskottets hemställan i avseende å

vad som föreslagits i den av herr Branting m. fl. avgivna motionen i nu behandlade delar samt därefter frågan om avlåtande av en sådan skrivelse som föreslagits i herrar Edéns och Kjelléns m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Om ändring i vissa grunder för politisk rösträtt och valbarhet.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med yrkanden rörande vad som föreslagits i herr Brantings m. fl. motion i nu behandlade delar propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren, med avslag å vad utskottet hemställt, skulle bifalla motionen i dessa delar; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Därpå yttrade herr talmannen, att beträffande den ifrågasatta skrivelsen till Kungl. Maj:t yrkats, 1:o) att utskottets hemställan, enligt vilken en sådan skrivelse icke skulle avlåtas, måtte bifallas, och 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herrar Edén och Kjellén m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition.

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herrar Edén och Kjellén m. fl. vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 27 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan, så vitt angår den i berörda reservation föredragna skrivelse.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befanns rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—59;

Nej—77.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 19 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande nr 28, i anledning av dels väckta motioner om politisk valrätt och valbarhet för kvinnor dels ock väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen.

Om politisk valrätt och valbarhet för kvinnor m. m.

Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats
dels de lika lydande motionerna nr 87 inom första kammaren
av herrar *S. H. Kvarnzelius, David Bergström, Alfred Petersson,*
Mauritz Hellberg, Frithiof Söderbergh, Jacob Larsson, Carl Ekman,
K. G. Karlsson och Oskar Eklund och nr 227 i andra kammaren av
herrar *Karl Staaff, Jakob Pettersson, Fridtjuv Berg, D. Persson i*
Tällberg, E. A. Nilson, Joh. Ström, Rob. Karlsson, Johan Ericsson,
Axel Schotte, R. G. Hamilton, Erik Röing, Bror Petrén, Nils Edén,
Theodor Adelswärd och *Linus Lundström* (nedan kallad herr
Staaffs motion),

dels ock motionen i andra kammaren nr 243 av herrar *Hj.*
Branting, Herm. Lindqvist, F. W. Thorsson, Viktor Larsson, Bernh.
Eriksson, Nils Persson, E. Palmstierna, V. Rydén och *Rick. Sand-*
ler;

och hade utskottet till behandling i ett sammanhang förehäft
berörda motioner, den sistnämnda i vad den avsåge politisk valrätt
och valbarhet för kvinnor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder
hemställt

att riksdagen måtte, med bifall till de av herr Kvarnzelius m.
fl. och herr Staaff m. fl. avgivna motionerna, nr 87 och 227, samt
med avslag på herr Brantings m. fl. motion, nr 243, i vad den
avsåge bestämmelser, som avveke från de uti nämnda motioner fö-
reslagna, antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling
följande

**Förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen §§ 9, 16, 19, 21
och 24:**

(Nuvarande lydelse):

(Föreslagen lydelse):

§ 9.

§ 9.

Till ledamöter i första kam-
maren kunna endast väljas män,
som uppnått — — — — sin
befattning.

Till ledamöter i första kam-
maren kunna endast väljas män
och kvinnor, som uppnått — —
— — sin befattning.

§ 16.

§ 16.

Valrätt tillkommer en var väl-
frejdad svensk *man* från och med
kalenderåret näst efter det, var-
under han uppnått tjugufyra års
ålder, dock ej

Valrätt tillkommer en var väl-
frejdad svensk *medborgare, såväl*
man som kvinna, från och med
kalenderåret näst efter det, var-
under han uppnått tjugufyra års
ålder, dock ej

a) den som står under för-
mynderskap eller är i konkurs-
tillstånd;

a) den som står under förmy-
nderskap eller är i konkurstill-
stånd;

(Nuvarande lydelse):

(Föreslagen lydelse):

Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)

b) den som häftar för understöd, vilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats *honom själv, hans hustru* eller minderåriga barn;

c) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderår åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses *man*, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående av flera valkretsar, inom någon av dessa.

b) *gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och vilkens man är i konkurstillstånd;*

c) den som häftar för understöd, vilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats *den häftande själv eller dennes hustru* eller minderåriga barn;

d) *gift kvinna, vilkens man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats henne eller makarnas minderåriga barn;*

e) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

f) *gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och vilkens man icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;*

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderår åliggande värnpliktsövningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamöter i andra kammaren *kunna* endast utses *män och kvinnor*, som äga valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående av flera valkretsar, inom någon av dessa.

Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse):

§ 21.

Riksdagsman — — — —
tre lagtima riksdagar.

Avsägelse — — — Konungens
befallningshavande.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av an-
nan valberättigad än den, som
vid valtillfälle personligen sig
inställer.

(Föreslagen lydelse):

§ 21.

Riksdagsman — — — —
tre lagtima riksdagar.

*Kvinna är berättigad att av-
säga sig riksdagsmannauppsdrag,
även om icke något av nu nämnda
skäl är för handen.*

Avsägelse — — — Konungens
befallningshavande.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan
valberättigad än den som vid
valtillfälle personligen sig in-
ställer, dock att vid val av leda-
möter i andra kammaren rösträtt
på grund av fullmakt må utövas
av röstberättigad gift man för
hans hustru och av röstberättigad
hustru för hennes man. Sådan
fullmakt skall vara antingen skri-
ven och underskriven av utstäl-
aren samt med dennes sigill för-
sedd eller ock av honom under-
skreven och med två vittnens un-
derskrift bestyrkt.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Härordagen, då här förelåg ett vittomfattande förslag till ändringar i kommunallagarna, tillät jag mig yttra, att tiden icke var lämplig att gå in på frågor, där riksdagen nyligen har fattat beslut, då icke några särskilda omständigheter hava tillkommit, som kunna föranleda en förändrad ståndpunkt. Jag hyser samma uppfattning beträffande den nu föreliggande frågan. Utskottet har visserligen ansett, att ytterligare omständigheter tillkommit, därigenom att särskilt ett par petitioner i kvinnorösträttsfrågan ha överlämnats till regeringen, och utskottet säger om den i år överlämnade så här: »Såsom det mest allvarliga och vältaliga vittnesbörd om huru de svenska kvinnornas rösträttskrav vunnit i djup och styrka framstår den i dagarna framlämnade kvinnliga rösträttspetitionen med sina 350,000 underskrifter.»

Det kan ju icke förnekas, att en sådan petition har en viss betydelse, men jag kan i alla fall icke tillmäta den en sådan betydelse, att riksdagen för den skull nu skulle frångå sin

ståndpunkt från år 1912. Jag har den uppfattningen, att vilken utgång man än önskar av denna fråga, så är den icke mogen för sin lösning. Jag ber att till jämförelse få erinra om den stora förbudsomröstningen år 1909—1910. Den samlade icke mindre än 1,800,000 röster, därav något över hälften eller närmare 1,000,000 kvinnor. Dit har dock den svenska kvinnliga rösträttsrörelsen icke kommit.

Då jag emellertid hyser den uppfattningen, att frågan ännu icke är mogen för sin lösning, vill jag endast, herr talman, i korthet yrka avslag å utskottets hemställan.

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

(Forts.)

Herr Hellberg: När jag hörde den förste talaren uttrycka den meningen, att den stora kvinnliga opinionsyttring till förmån för den kvinnliga rösträtten, som nyligen avgivits och vars imponanta volymer vi haft tillfälle att beskåda flera veckor här ute i sammanbindningsbanan, icke för honom utgjorde någon anledning att frågå den ståndpunkt riksdagen förut intagit, erinrade jag mig ögonblickligen ett liknande uttalande, som förekom vid det tillfälle, då den stora manliga rösträttspetitionen för 15 år sedan överlämnades. Då förklarades, visserligen icke officiellt just vid det tillfället, men till svar på en interpellation några dagar senare, av dåvarande statsministern, att ingenting förekommit, som föranledde regeringen att frågå den ställning, som den i rösträttsfrågan dittills intagit. Det var i början av år 1899 — och tre år senare bildade samme man ministär för att lösa denna fråga, som han så kort förut ansett icke hava givit regeringen skäl att frågå sin förut intagna ställning. Jag mottager tecknet — *omen accipio*. Jag hoppas, att det skall kunna ske en sådan utveckling även denna gång!

Eftersom nu således den kvinnliga rösträttsopinionsyttringen har kommit att i ett fall jämföras med den manliga, skall jag i korthet tillåta mig att göra ytterligare en liten jämförelse dem emellan. Som bekant ansågs den manliga rösträttspetitionen beteckna ett slags epok, en vändpunkt i den manliga rösträtts historia inom vårt riksdagsliv — den gav ju bland annat anledning till bildandet av det liberala samlingspartiet. Denna petition räknade ett tiotusental röster mer än den kvinnliga. Men man får komma ihåg, att av dess över 360,000 namn voro över 60,000 av kvinnliga. De böra således fråndragas, och om man vidare frånräknar alla de röstberättigade, som skrivit på sina namn, så får man en ytterligare minskning av mer än 60,000. Då återstår således av de 360,000 ungefär 240,000, som befunno sig i ungefär samma ställning som de 350,000 kvinnor, vilka i dessa dagar avgivit sin opinionsyttring. Man måste således, om man vill döma rättvist, erkänna, att den kvinnliga rösträttspetitionen i själva verket är större och mera imponant än den manliga.

Det är emellertid icke allenast genom denna storartade opinionsyttring, som kvinnorna på sista tiden ådagalagt sitt intresse

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)*

för allmänna angelägenheter. De hava gjort det på flera andra sätt, och det erinras därom i vår motion.

Jag skall endast här erinra om en annan stor opinionsyttning, som på några veckor samlat 267,000 kvinnonamn till förmån för en försvarsreform så snart som möjligt. Det kan väl icke heller vara olämpligt att i detta sammanhang erinra om den högst betydande insats, som kvinnorna gjort i den senaste valrörelsen, en insats som sannerligen icke var minst till förmån för det parti, som denna kammars majoritet representerar. En så stark kvinnoinsats var det i själva verket på högersidan, att, det kan icke fördöljas, den avkylt åtskilliga på vänstersidan, som förut voro ganska varma anhängare av den kvinnliga rösträtten. Detta är emellertid en underordnad synpunkt, som icke i en så stor och viktig fråga får spela någon roll vid avgörandet.

Det kan också vara skäl i att erinra om hurusom i dessa allvarstunga dagar, när det gäller att bringa hjälp och räddning undan den hemsökelse kriget drager även över vårt land, kvinnorna genast visat sig beredvilliga att insätta även sin kraft i arbetet.

Det är med ett ord alldeles uppenbart, att det kvinnliga intresset för allmänna angelägenheter, för samhällsangelägenheterna, har starkt vuxit, sedan vi sist behandlade denna fråga, och att det är stätt i ständig tillväxt. Jag skulle vilja fråga majoritetens män, hur tänka de sig egentligen förhålla sig gent emot detta så starkt växande kvinnointresse för det allmänna? Icke tro de väl, att detta intresse skall så småningom upphöra? Jag vill tänka så högt om deras omdöme att de inte tro det, ja, jag ville säga, att jag hoppas, att de icke ens önska, att det må upphöra. Men även om några önska det — sådana finnas nog — tro de i själva verket, att det finns någon möjlighet, att det skulle kunna upphöra? Tro de, att det finnes någon återgång till den gamla idylliska tiden, då kvinnorna levde helt för hemmet och ofta icke hade en aning om vad som tilldrog sig därutom i samhället? Jag kan knappast tänka, att herrarna av majoriteten, som ofta starkt markera hur klart och fördomsfritt de se på tingen, kunna inbilla sig någonting så rent ut sagt naivt.

Emellertid, detta kvinnliga intresse för det allmänna finnes och verkar och griper allt mer omkring sig. Det övar också sitt inflytande på det allmänna, men så att säga utifrån, från en ställning i viss mån utanför samhället. Jag undrar, om det är nyttigt, vare sig för samhället eller för kvinnorna själva, att de på detta vis liksom verka utifrån. Det är en gammal uppfattning, att allt inflytande — och det kan ju icke bestridas, att det är ett rätt betydande inflytande, som kvinnorna utöva och komma att utöva ännu mer — som icke är förenat med motsvarande ansvar, alltid är i viss mån betänkligt. Det kan lätt hemfalla åt allehanda excesser och överdrifter — och jag vill för min del icke alls fördölja, att det under den senaste tiden har varit fallet med åtskilligt av det som förekommit från kvin-

nornas sida, när de gjort insats i det allmänna. Däremot verkar alltid ansvaret reglerande, inger behärskning, verkar be-
sinning.

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)*

Det blir väl ett ganska ohållbart tillstånd att efter hand allt större och större grupper av landets medborgare på detta sätt göra sina insatser i landets angelägenheter, utan att hava några rättigheter, utan att vara bundna av ansvarsförpliktelser. Men även om man bortser från denna synpunkt av nytta eller skada för det allmänna och för kvinnorna själva, tro herrarna, att det över huvud taget är möjligt att, när kvinnornas intresse för det allmänna har vuxit sig så starkt och blir allt starkare, alltjämt hålla dem utanför medborgerliga rättigheter? Vi få komma ihåg, att de inom trängre samhällsfärer redan hava medborgerliga rättigheter. De hava sedan gammalt haft vissa rättigheter inom kommunen, och de hava fått dessa betydligt utvidgade på senare tid. Det är numera möjligt för kvinnor att sitta i städernas stadsfullmäktigeförsamlingar, och de komma i vissa av dessa församlingar, i de stora städernas, att direkt medverka vid val utav ledamöter i denna kammare. Det är ju förresten så, att alla kommunalt röstberättigade kvinnor indirekt öva inflytande på kammarens sammansättning. De hava således, skulle man kunna säga, redan en begränsad politisk rösträtt.

Går det då på längden att hålla dem utanför den allmänna medborgerliga rösträtten, valrätten till andra kammaren? Jag undrar, om de herrar, som nu i dag komma att rösta för avslag på utskottets hemställan, verkligen tro, att detta går.

Vi skola också komma ihåg, att det är icke blott förhållandena här i landet, som verka i hög grad stimulerande på kvinnorna i deras strid för politisk medborgarrätt. De hava också föredömen utifrån.

När denna fråga sist behandlades här i kammaren, kunde man med en viss överlägsenhet visa på, att det bland de europeiska staterna endast var Finland, ett land, som intog ett lydrikes ställning och vars representation följaktligen föga betydde, som givit kvinnorna full rösträtt. I nybyggerländerna, som man med ett visst förakt brukar kalla den nya världen, där vore ju på ett eller annat håll förhållandena annorlunda, men i Europa var som sagt Finland det enda land, som givit kvinnorna full medborgarrätt. Norge hade visserligen gått med på att giva dem rösträtt, men icke i samma utsträckning som männens.

Som herrarna nog kanske veta — eller rättare sagt kanske icke veta — har det skett åtskilliga förändringar i detta avseende under de två år, som förflutit sedan dess.

För det första har man att komma ihåg, för att först och närmast hålla oss till Skandinavien, att Norge numera har givit kvinnorna full medborgarrätt i samma utsträckning som männen, och vidare hava vi endast att räkna några få veckor till dess de

Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)

danska kvinnorna få rösträtt på samma villkor som de danska männen. För mig, som sett saken på avstånd, har det förefallit märkvärdigt, att kvinnorna i Danmark, som förefallit sträva mycket mindre än de svenska för att få sin medborgarrätt, så lätt och liksom utan besvär fått den och jag har frågat mig, huru det kommer sig. Är det därför att de danska kvinnorna äro bättre än de svenska eller därför att de danska männen äro bättre än de svenska? Ifrån intet partis sida har i Danmark rests något motstånd mot den kvinnliga rösträtten, lika litet som förut i Norge. Förhållandet är således att vi om en mycket kort tid befinna oss i den situationen att av de fyra länder som bruka räknas till den skandinaviska kulturkretsen är det tre, som givit kvinnorna full medborgarrätt lika med männen, medan vi i Sverige fortfarande vidhålla den gamla ståndpunkten att de icke alls skola hava någon politisk medborgarrätt.

Men det är icke blott i Skandinavien som det har hänt åtskilligt sedan sist, det har hänt åtskilligt också ute i världen i den fråga, som nu är före. Och det som synes mig mest beaktansvärt är de förändringar som timat inom den anglosachsiska världen.

Det har i vår motion erinrats att medan 1912 endast fyra amerikanska stater hade medgivit kvinnorna rösträtt hava nu ytterligare fyra gjort samma medgivande, d. v. s. antalet stater med kvinnlig rösträtt är fördubblat. Men icke nog därmed utan ytterligare åtta stater hava så att säga i första stadiet beviljat denna rösträtt. Deras representation har beslutat den, fastän det behövs en bekräftelse därpå, liksom vi kräva bekräftelse på våra grundlagsändringar. I själva verket skulle man kunna säga, att principiellt sett har antalet av de stater som hava kvinnlig rösträtt fyrdubblats.

Men det är ändå icke det viktigaste som hänt i Amerika. Ännu viktigare är, att Förenta staternas representation har principiellt som det synes uttalat sig för den kvinnliga rösträtten, i det vardera kammaren tillsatt en kommitté, i vilken majoriteten utgöres av rösträttsvänliga representanter, för att utreda frågan om denna rösträtt. Det synes således mycket sannolikt att ganska snart genom ett beslut av den amerikanska kongressen kvinnlig rösträtt kommer att införas i hela den väldiga republiken.

Vidare hava vi England, den andra stora anglosachsiska makten. Vad den beträffar tror jag att genomsnittsuppfattningen här i Sverige har varit att den å ena sidan har varit de skandalösa suffragettupptågens land och å andra sidan det obehagliga maskulina motståndets mot kvinnlig rösträtt. Båda dessa uppfattningar kunna behöva litet korrigeras och särskilt litet mer anpassas efter de nu rådande verkliga förhållandena.

Vad suffragetterna beträffar, skall jag icke uppehålla mig länge vid dem, men jag vill vid detta tillfälle anmärka att såvitt jag har mig bekant, så är förklaringen — och utan en sådan

förklaring skulle företeelsen vara obegriplig — till den enastående lidelsen och våldsamheten i kvinnornas uppträdande en bakomliggande manlig brutalitet, till vilken knappt kan visas något motstycke i något annat land.

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

(Forts.)

Vad åter det manliga motståndet mot den kvinnliga rösträtten beträffar, så är det nog så, som redan i vår motion framhållits, att detta motstånd är så gott som redan övervunnet. Det citeras i vår motion yttranden av flera, även konservativa engelska representanter som oförbehållsamt uttala sig för kvinnlig rösträtt. Dessa uttalanden stämma synnerligen väl med ett alldeles färskt vittnesbörd om stämningen till denna fråga i England, som nyligen har givits i en av våra tidningar, där en svensk rösträttskvinna har redogjort för sina intryck från den nyligen hållna internationella rösträttsalliansens centralkommittés möte. Då jag vet personligen att denna kvinna är den skrupulöst mest sanningskära människa som kan tänkas, och med säkerhet icke skulle nedskryta ett enda ord, som hon icke visste vara sant, skall jag tillåta mig att i korthet angiva något av vad hon meddelat i sin artikel. Hon nämner om den stora rösträttskongressen för något år sedan, hur liten uppmärksamhet den väckte i England. Inga tidningar och så gott som inga offentliga personer sysselsatte sig med den. Och nu komma ett tjugotal kvinnor från andra länder för att hålla närmast ett enskilt möte, och de formligen översvämmas av korrespondenter från de mest inflytelserika tidningar, Times icke förglömmas, som söka under de stunder kvinnorna ha lediga från sammanträden att få reda på stämningen ute i länderna. Men icke nog därmed! De främmande rösträttskvinnorna inbjudas till alla möjliga inflytelserika personer, och det var, framhåller artikel-författarinnan, nästan uteslutande från högadel och högerledare, som dessa inbjudningar kommo. »Över allt», säger hon, »var det parlamentsmedlemmar av båda husen och så gott som uteslutande tillhörande högern som vi bjudits att sammanträffa med, jag minns dem sannerligen icke alla men i alla fall kunna nämnas lord Lytton, lord Robert Cecil, mr Arthur Balfour, mr Steel Maitland, det konservativa partiets »whip», en man som har rykte om sig att besitta en osviklig politisk näsa för vad som i framtiden skall bli stora frågor och vars stigande intresse för rösträtsfrågan därför ansågs vara ett mycket lovande tecken.»

Huru ytterst aktuell frågan för närvarande är i England visas bäst därav att det anordnades ett sammanträffande mellan representativa parlamentsledamöter, företrädande samtliga de tre partierna, och dessa främmande rösträttskvinnor. Hon säger om detta sammanträffande, att alla talare som uppträdde där voro ense om att intet annat än en regeringsproposition numera kunde föra saken igenom. Såväl högerns representant, lord Robert Cecil, som de liberales, mr Acland, en medlem av ministären och arbetarpartiets mr Macdonald förklarade att deras respektive partier i fall de bleve regeringsbildande skulle framlägga för-

Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.

(Forts.)

slag, och mr Acland sade helt enkelt att vilken regering det än bleve efter valen så var det säkert att den måste taga upp frågan. »Det tycks alltså för närvarande stå så med den kvinnliga rösträtten i England», fortsätter hon, »att för att använda ett yttrande av lord Lytton vid ett annat tillfälle det nu icke längre är fråga om *hurvida* kvinnorna skola få rösträtt eller icke, utan endast om *vilka* kvinnor som skola få rösträtt, huru *många* kvinnor skola få den, i vilken parlamentssession en proposition skall framläggas och vilken regering som skall göra det.»

Till sist omtalar hon att efter sammanträdet voro de främmande damerna herrarnas gäster till té på den bekanta parlamentsterrassen över Themsen, och »jag önskade då hela tiden», slutar hon, »att vi kunde ha trollat dit våra högerledare inom svenska riksdagen i stället för fröken Bergman och mig, som ej hade några omvändelsebehov».

Som herrarna se är efter detta att döma, omvändelsen redan gjord i England, och det är bara en tidsfråga när kvinnorna där skola få rösträtt. Jag undrar när man kan vänta att högeromvändelsen i Sverige skall komma. —

Herrarna tycka förmodligen att jag talar för länge om denna sak. Det torde vara många som hava den uppfattningen att vid denna försvarsriksdag skall man tala så litet som möjligt om andra frågor. Man skall endast tänka på försvaret. Nåväl, mina herrar, men försvaret — det borde icke behöva upprepas, men det kanske inte skadar att göra det ändå — består dock icke blott i försvarsanordningar, icke blott i vapen och pansarbåtar, arméorganisation o. d., utan framför allt, först och sist i den enande nationella kraft, i folkets samlade vilja att värna om sin självständighet och sitt oberoende. Men i denna stora totalvilja, som utgör själva nerven i försvaret, ingå ock kvinnorna, det få vi icke glömma.

Vi kanske böra erinra oss vid detta tillfälle, att enligt samstämmigt vittnesbörd anledningen till att den kvinnliga rösträtten infördes i Finland utan så gott som någon motsägelse var den, att under de hårda provningens år, som Finland genomgått, hade dess män haft ovärderlig hjälp av landets kvinnor i arbetet för nationalitetens upprätthållande. Därför kände de som den naturligaste sak i världen att visa det erkännande som kvinnorna gjort sig värdiga genom att fylla sina medborgerliga plikter i fullt samma utsträckning som någonsin männen. Det torde ock kanske vara skäl att erinra om att när frågan sist behandlades här i kammaren det ifrån högerhåll framhölls att anledningen varför riksdagen 1906 avfattade sin bekanta skrivelse till förmån för den kvinnliga rösträtten — det kan i dessa dagar vara lämpligt att påminna om att den svenska riksdagen en gång enhälligt uttalat sig för kvinnlig rösträtt — anledningen var, att man nyss genomlevat 1905, vårt stora provningens år, det största vi hava genomgått före detta, ty

det vi nu genomgå är dock ännu allvarligare. Om man år 1906 i friskt minne av 1905, fann sig böra åstadkomma den kraftkonsolidering inom nationen, om jag så må säga, som det skulle innebära om kvinnorna tillerkändes medborgarrätt, så vill jag fråga er, mina herrar: hava vi då icke nu i dessa dagar en ännu mycket mer bjudande anledning att göra det.

Känna ni ändå icke allesamman i dessa dagar — och vi kanske få komma att känna det ännu mer — att vi hava liksom ett behov att sluta oss tillsammans, att liksom i andlig mening hålla varandra i händerna för att stå nog tätt samlade gent emot det som kan komma i dessa förfärliga dagar? Om nu första kammaren skulle medgiva kvinnorna rösträtt — jag vet alltför väl att detta är den allra vildaste fantasi, men det kan ju tillåtas mig att hängiva mig åt den för ett enda kort ögonblick — om första kammaren vid detta tillfälle skulle besluta sig för att gå med på kvinnornas rösträtt, hur tro herrarna det skulle verka? Tro ni, att det ute i landet skulle finnas några längre som knorrade eller över huvud taget läte något ogillande förmärkas gent emot ett sådant steg? Skulle icke allesamman känna, att därmed hade skett något stort i vårt land, något som vore ägnat att lyfta vårt folk på ett högre plan, att samla oss, stärka fosterlandskärleken, göra oss mer oövervinnerliga mot vilka prövningar det vara månde?

Varför skulle icke detta kunna ske? Skulle det icke kunna tänkas att man för en gång lämnade de små synpunkterna på frågan och lyfte sig till en verkligt storsinnad handling — en sådan handling är ändå till syvende och sist långt klokare än all den försiktighet, all den kalla avvägning som kloketen kan utstudera.

Vi veta, att kvinnorna måste dela öde med oss och landet. De stå sida vid sida med oss »i klar och mulen tid, i lycka hård, i lycka blid» för att tala med den finske skalden. Varför då icke erkänna dem som likar i samhället, varför icke giva dem rätt och ansvar i det land, som är deras lika väl som vårt? —

Jag skulle vilja göra denna vädjan, men jag skall icke göra den. Jag känner mina motståndare alltför väl av bitter erfarenhet, så bitter att den aldrig i livet kan förgätas. Jag vet att en vädjan här skulle mötas av kalla huvuden och kalla hjärtan. Jag vet, att den skulle mötas av 80 »blekladga nej på mänsklighetens böner». Det finnes ingen förhoppning för de svenska kvinnorna för närvarande och kommer kanske icke att finnas längre fram heller att de skola mötas av det förtroende som deras skandinaviska systrar mött i sina länder. De få på sin lott att föra denna sega, många gånger som det synes hopplösa, men till slut ändå icke hopplösa kamp för sin sak. Jag är i likhet med dem fullkomligt förvissad om att deras sak förr eller senare måste gå till seger. Jag har i detta fall samma känsla som den europeiska rösträttsrörelsens främsta kvinna som brukar sluta sina tal med det uttrycket: »Röst-

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)*

Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)

rätten måste komma, så visst som solen går upp om morgonen.» Men i närvarande ögonblick vet jag att det är fåfängt, och det är endast pro forma jag yrkar bifall till utskottets hemställan, förbehållande mig att sedermera få begära votering för att se antalet av dem, som under denna situation äro beslutna att vägra våra kvinnor medborgarrätt.

Herr Skarstedt: Då frågor av ingripande betydelse för någon större samhällsgrupp förekomma till behandling i riksdagen, äger samma grupp vanligen här en eller flera representanter, som kunna föra dess talan. Det finns emellertid en mycket stor samhällsgrupp, som saknar denna förmån, nämligen kvinnorna. De äga ju ännu ej möjlighet att här själva bevaka sina intressen. Under sådana förhållanden har jag ansett lämpligt att vända mig till en av den kvinnliga rösträttsrörelsens pionjärer i vårt land och tillika en av detta strävandes främsta förkämpar, professorskan Ann-Margret Holmgren och bett henne göra ett uttalande i dagens stora fråga sådant hon skulle ha gjort det, om hon nu själv ägt tillfälle att göra sin röst hörd i denna församling. Hennes inlägg är av följande lydelse:

»I dag avgör majoriteten i denna kammare, om den lagstiftande församlingen skall tillerkänna Sveriges kvinnor samma medborgerliga förtroende och samma medborgarrätt som landets män äga. I våra grannländer Finland och Norge ha lantdagen och stortinget redan beviljat kvinnorna rösträtt och valbarhet på samma villkor som för män, och i båda dessa länder hava framstående män och statsmän uttalat sin tillfredsställelse med den gjorda reformen.

I Danmark blir efter alla tecken att döma allmän rösträtt för kvinnor genomförd inom närmaste tid. Frågan har där icke gjorts till partifråga, lika litet som i Finland och Norge.

Från Australiens statsförbund, där man nu har från 21—13 års erfarenhet, föreligger en resolution, enhälligt fattad av förbundsparlamentets senat i november 1910, och översänd till den brittiska premiärministern. En liknande resolution fattades även enhälligt av representanternas hus. Senatens uttalande är så lydande:

»Denna senats uppfattning är, att rösträttens utsträckning till Australiens kvinnor haft de mest fördelaktiga följder för staternas och statsförbundets parlament. Den har föranlett en ordningsfullare hållning vid valen, och vid senaste val visade kvinnornas röster i flertalets stater en proportionsvis större tillväxt än männens. Den har givit större fart åt lagstiftningen, särskilt berörande kvinnor och barn, ehuru kvinnorna icke ha upptagit sådana frågor med utslutande av andra, som haft vidsträcktare betydelse. I frågor, som röra försvaret och det brittiska världsväldet, ha de visat sig vara lika vidsynta och i besittning av lika stor omdömesförmåga som männen. Då reformen endast medfört goda verkningar, fastän man förutspått alla slags olyckor, vilja vi uttala som vår bestämda övertygelse, att alla stater med konstitutionellt styrelsesätt skulle göra klokt i att bevilja sina kvinnor rösträtt.»

Även från de stater i Amerika, där kvinnorna ha rösträtt, ha män i ansvarsfull ställning uttalat sig lovordande om verkningarna av kvinnans rösträtt.

Både i Australien och Förenta staterna har lagstiftningen i humanitära frågor och i allt som rör barn och ungdom m. m. gjort framsteg, tydligen till följd av kvinnans medverkan. I flera stater har skyddsåldern för unga flickor och äktenskapsåldern höjts till sedlighetens förbättrande.

I alla länder, där kvinnorösträtten debatterats i parlamenten, har man hört samma farhågor och samma invändningar. Reformen skulle skada icke blott hemmen och familjen utan även staten och samhället. Kvinnans bestämmelse vore en annan och högre m. m. Men samtidigt har alltid framsynta mäns stämman bebådadt, att erfarenheten skulle komma att vederlägga olycksprofetierna, vilket också hittills bevisligen skett. Intet av det onda som förespåtts har inträffat. Kvinnorna ha lugnt utvecklats till förmåga att handhava alla de rättigheter de fått.

Vem trodde för 20 år sedan i denna kammare, att kvinnor kunde t. ex. duga till stadsfullmäktige? Och dock erkänna nu även de starkaste tvivlarna att så är fallet. Och vem trodde för några tiotal år sedan, att en kvinna kunde nå toppen av vetenskapens höjder? Och dock erkänner man nu att en madame Curie förmått detta.

Bland de män, som starkast uttalat sin tro på nyttan och behovet av kvinnans medhjälp i politiken, är högermannen professor Stang i Norge. Han uttalade i storttinget i juni 1907, att kunde man tänka sig, att många kvinnor i en nära framtid sutte i ett flertal av Europas parlament, då skulle man däri känna en större säkerhet för fredsarbetet.

Denna uppfattning delas för visso i dessa dagar av hundratals miljoner kvinnor över hela jorden. Tolv miljoner kvinnor, från 26 länder i alla världsdelar, organiserade i den internationella rösträttsalliansen, ha nyss utfärdat ett manifest, som värtaligt uttrycker kvinnors känslor för krigets fasor.

Det finnes icke ett civiliserat land, där ej kvinnorna nu i för-tvivlan bittert klaga över, att inte kvinnor fått dela ansvar och kast med männen, ty de veta, att i kvinnans natur finnes icke den kamplystnad, som ligger djupt i mannens ursprungliga natur, för vilken striden understundom kan ha en rent animalisk lockelse. Denna naturliga håg kan konstateras redan hos gossar och ynglingar. Kvinnans moderliga instinkt uppreser sig mot krigets barbariska offerande av de män, som mödrar fött och fostrat, vårdat och värnat, i hopp att de skulle få leva till nytta och lycka.

Mannen kan icke och skall aldrig kunna tillägna sig moderskänslans livsbevarande intensitet, icke ens på fredligt gebit.

Kvinnorna erfara i denna tid starkare än någonsin det olyckliga i att mannen ensam styr staternas öde, ty det, som nu skakar Europa i var fog, är icke en jordbävning eller annan oundviklig naturkatastrof, utan det är ett av män och endast män förberett, planerat och beslutat krig, som skapar en avgrund av namnlöst lidande

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)*

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

(Forts.)

och tänder hatfulla och onda känslor i örakneliga människohjärtan i flera generationer till skada för alla, till och med för de ofödda. Icke ens barnen kunna skyddas från krigets förråande inflytande och från dess förbannelse.

Men kvinnorna ha även oändligt många andra och talande skäl för sin begäran om rösträtt, skäl som förnyade gånger äro framförda i denna kammare, däribland att kvinnorna enligt statistikens ovedersägliga uppgift äro långt mera laglydiga än männen. Endast en ringa procent av samtliga i riket begångna brott och beivrade förseelser faller på kvinnorna. De äro dessutom ordentligare skattebetalare och de äro i jämförelsevis ytterst liten grad hemfallna åt rusdryckernas fördärv, ett förhållande, som tyder på en större moralisk styrka hos dem än hos männen och en starkare omsorg om släktets väl.

Kvinnorna äro med ett ord samhällsbevarande i bästa mening. Det finns intet rimligt skäl att betvivla kvinnornas plikttröhet mot stat och samhälle, lika litet som mot hemmet. I närvarande stund se vi Sveriges kvinnor i alla delar av landet och ur alla partier och samhällslager ena sig i det mest offervilliga och outtröttliga arbete för landstormens och sjukvårdens utrustning så väl som för nödens mötande bland de mobiliserades familjer. Ingen undandrar sig att bära sin börda till hjälp för fosterlandet. Ingen knotar, tvärtom äro alla tacksamma att få skänka sitt bistånd till det allmänna bästa. Vem skall längre våga påstå, att svenska kvinnor sakna allmänanda?

Vad vore då naturligare än att Sveriges riksdag nu ansåge sig med trygghet kunna lämna röstsedeln i handen på sitt lands kvinnor. Länge nog ha dessa lidit av att ej kunna efter måttet av sina krafter få tjäna sitt land på alla områden, och länge nog ha de tåligt burit på den misstillit, som bristande rösträtt innebär, en misstillit, som känts dubbelt tung och kränkande sedan grannländernas män hedrat sina kvinnor med sin tillit och icke fått skäl att ångra detta.

Sveriges 351,000 rösträttskrävande kvinnor hoppas därför, att första kammaren i dag skall känna sig övertygad om att handla rätt och rättvist och till landets sanna väl, om den förtroendefullt ger kvinnorna rösträtt och valbarhet på samma villkor som för män.

Ingen här närvarande torde förneka, att det blott är en tidsfråga hur länge första kammaren skall kunna utestänga kvinnorna från politiskt medansvar. Tjugonio motioner i frågan har kammaren avslagit under loppet av jämt 30 år. Vore inte nu tiden inne att låta Sverige få komma med bland föregångslanden i Europa i en reform, som i så hög grad är uttrycket för den högsta kultur och civilisation i vår tid, och som med visshet, på grund av utvecklingens lag, kommer att genomföras i alla länder.

I 12 år ha tusentals kvinnor i vårt land fört en fläckfri och vacker kamp för sin sak. Rösträttsföreningarnas antal har växt år från år och överstiger nu två hundratal. Hela rösträttsorganisationen och arbetet inom den har utmärkt sig för ordning och sammanhållning.

Och den har tjänat som mönster för främmande länder och därmed gjort Sverige heder.

Intet land kan uppvisa en lojalare och värdigare rösträttsstrid, förd vare sig av män eller kvinnor, och intet lands rösträttskrävande folklager har visat ett samvetsgrannare bemödande att genom upplysning, socialt arbete och mycket annat förbereda sig på rösträttens ansvar.

Måtte första kammaren ädelmodigt bespara den svenska kvinnan smärtan av att för trettonde gången se sina förhoppningar på de maktägande männen besvikas och bespara dem harmen över att fortfarande nödgas slösa tid och krafter, tankar och känslor på att vinna den rätt, som varje svensk man åtnjuter, och värdesätter som något av det högsta han äger — politisk rösträtt och valbarhet.»

Herr talman! Med instämmande häri ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr B o b e r g: Herr talman! Då man kommit in i det politiska livet med alla dess stridiga, mången gång obehagliga och irriterande förhållanden, känner man det som en förmån och lycka för kvinnorna, att de slippa att vara med och deltaga i detta upprivande liv. En stor del av dem önska visserligen ganska ivrigt detta, därom vittna ju de många band petitionslistor, som förvaras i sammanbindningsbanan. Många av namnen på dessa listor bäras dock av kvinnor, som säkerligen icke av sig själva drivits till det steg de tagit. Det är agitationen från andras sida, som kommit dem att få sina namn med. — Det har jag själv konstaterat på de platser, där jag känner förhållandena. — Men så är det ju ofta, när det gäller petitioner. Mängden av Sveriges kvinnor är dock ganska oberörd, och man kan ibland få se och höra kvinnor slå ifrån sig med båda händerna och säga: »Bevare oss, vad skola vi med den politiska rösträtten att göra?» Kvinnan har ju också så många och rika tillfällen att påverka mannens tänkesätt och handlingar, som moder, syster, trolovad, maka, lärarinna, väninna o. s. v., att hon väl knappast behöver tillgripa den politiska röstsedeln för att få mera makt.

Jag har klippt ur ett litet tidningsreferat angående publicistklubbens årsfest på Skansen 1912, som celebrerades av en del statsråd och dåvarande vice talmannen biskop Billing. Där förekom bland annat en hyllning till kvinnan, som föredrogs av operasångaren Oscar Bergström till en populär melodi och som l y d d e:

»O, härskarinna, slavinna,
flamma och viv,
drömmarnes guldstänk
skänk åt vårt liv!
Tider må skifta —
du blir vårt mål.
Eja! Tömmen mina herrar,
damernas skål!»

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.
(Forts.)*

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

(Forts.)

Tro ej herrarna, att »drömmarnes guldstänk» skulle försvinna betydligt från vingarna på kvinnorna, om de inträdde i det politiska livet?

Jean Paul säger: »Mannen befaller, kvinnans vilja sker.» Som ett bevis på sanningen härav skall jag be att få uppläsa en annan notis, som jag läste i en tidning, nämligen när överståthållareämbetet utfärdat föreskrift om, att damerna ej skulle bära oskyddade hattnålar, utan ha skydd på dem: »Av 1,000 damer, som passerade Norrbros norra landfäste en vardag kl. 9—10 f. m., hade endast 46 skyddade hattnålar. Minst ett hundratal hade anmärkningsvärt långa och farliga sådana. Av 300 damer, som senare på förmiddagen passerade Kungsbron—Vasagatan, kunde summa 7 upptäckas med skyddad nål. Av 50 sent en kväll i Hamngatsbacken passerande damer hade samtliga livsfarligt långa nålar. Vid en rond samma kväll i »Berns» kunde ingen dam med skyddad nål upptäckas. I Folkets hus' hall samma kväll kunde likaså ingen upptäckas med det av överståthållareämbetet anbefallda skyddet. Vid Slussen mellan kl. 8 och 9 en kväll upptäckte iakttagarna av 1,000 damer endast 30 med 'skydd'.» Där ser man, att även om mannen befaller — här var det överståthållareämbetet — så är det ej sagt, att hans vilja sker, utan kvinnans vilja sker i alla fall.

Som ett ytterligare bevis på, att kvinnans vilja sker, skall jag läsa upp en annan notis. Den ger en liten bild från Kristallsalongen här i Stockholm. Det var en man, som gick dit för att titta på den nya revyn, men oaktat han hade en mycket bra plats, var det för honom omöjligt att se något mera än en stor, väldig tingest, som skall kallas för hatt. Han gjorde en hövlig anhållan till damen i fråga, som var försedd med man, om hon ej skulle vilja taga av sig hatten, men fick endast en föraktfull blick till svar. Han förnyade två gånger sin anhållan, med den påföljd, att damen sände en bedjande blick till sin man, som genast hjältomodigt tog sin genom mannens förbindliga anhållan djupt förorättade s. k. äkta hälft i försvar genom att bedja honom vara tyst och icke komma med någon oförskämnd anhållan. Där ser man kvinnans makt över mannen, och både med hänsyn härtill och till den oro, som för närvarande råder i tiden och vilken säkert, åtminstone till en början, skulle ökas i vårt land, om kvinnans politiska rösträtt bleve beslutad, yrkar jag för närvarande avslag.

Herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Det är helt visst mindre vanligt, att en minister deltagit i debatten i en fråga, som framburits i riksdagen av enskilda motionärer. Det skulle smärta mig mycket, om kammaren nu skulle finna mitt uppträdande också vara mindre lämpligt. Såsom ursäkt skulle ju möjligen kunna förebäras de exceptionella förhållanden, under vilka den nuvarande ministären bildades, i det hänsyn då endast togs till försvarsfrågan. Såsom förkla-

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnoor.*

(Forts.)

ringsgrund för mitt ingripande vill jag åberopa mitt intresse för frågan, vilken ju berör det departement jag förestår, och att, mänskligt att se och efter vad jag uppriktigt hoppas, något ytterligare tillfälle för mig att här uttala min mening icke kommer att stå mig till buds. Till undvikande av varje missförstånd vill jag tillägga, att jag verkligen ej är så inbilsk eller egenkär, att jag hyser det allra minsta hopp om att jag, en ensam och partilär man, skulle kunna utöva något som helst inflytande på beslutet här i kammaren. Enda drivfjädern för mitt uppträdande är som sagt mitt intresse för frågan och min innerliga önskan, att kvinnosaken icke skall förbliva endast en vänstersak. En viss tillfredsställelse har jag i allt fall nu, och det är att jag utgår ifrån, att om de få ord, som jag kommer att uttala, eller rättare de skäl, som jag kommer att anföra för min egen åsikt, skola ogillas av första kammarens höger, de ej heller skola vinna bifall av vänstern. Detta tal kan ju synas egendomligt och synas utgöra ett bevis på, att jag är en dålig politiker, men för att smickra mig själv, om jag nu skall tillåta mig det, vågar jag säga, att ett sådant omdöme är oriktigt. Jag är nämligen ingen politiker alls. Jag är och vill vara rätt och slätt en människa.

Att kvinnan från begynnelsen icke fått rätt att deltaga i allmänna angelägenheter, har som bekant berott därpå, att hon ansetts som en mannen mycket underlägsen varelse. Ett uttryck för samma uppfattning, den låga uppskattningen av kvinnan, var, att hon ej hade samma arvsrätt som mannen, att hennes myndighetsålder satts senare än mannens, att hon ej hade rättighet att innehava några statstjänster, och att hon såsom gift i allt väsentligt var underkastad mannens husbondevälde, särskilt så vitt det rörde det ekonomiska o. s. v. Men allt efter som kulturen steg, stegrades också mannens rättfärdighetskänsla och därmed också kvinnans värde i mannens ögon. Mannen fick upp ögonen för att kvinnan hade lika stor begåvning som han, lika gott och klart omdöme som han, om också mannens och kvinnans begåvningar ej på alla områden yttra sig precis på samma sätt. En följd av denna förändrade uppfattning var, att mannen sökte i viss mån, ja i mycket stor utsträckning, gottgöra den orätt, som dittills vederfarits kvinnan. Så fick hon ju samma arvsrätt som mannen och samma myndighetsålder, hon fick rätt att inneha vissa statstjänster, undan för undan har man ju också försökt bereda den gifta kvinnan en friare och mera självständig ställning, och på sistone har kvinnan också fått rätt att deltaga i kommunala angelägenheter avgörande. Vad hon nu begär är den yppersta rätten, rätten att få säga sitt ord i landets frågor. Varför undanhåller man då henne denna rätt? Har hon männe missbrukat de rättigheter i familjerättsligt hänseende, som hon redan fått? Nej ingalunda! Har hon ej på ett förtjänstfullt sätt skött de befattningar i statens tjänst, som anförtratts henne? Har hon ej som stadsfullmäktig visat sig fullt värdig det förtroende, som satts till henne? Jo, helt visst! Har ej själva kvinnoörelsen

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

(Forts.)

i och för sig, det sätt varpå den skötts, den sans och den takt, som i allmänhet präglat densamma, visat, att kvinnan är mogen även för den rätt, hon nu äskar? Har ej kvinnorörelsen också ådagalagt, att kvinnan önskar att komma i åtnjutande av politisk valbarhet och valrätt icke så mycket för sin egen skull, utan för det allmännas skull, därför att hon hyser den livligaste övertygelse om, att sådant skulle lända till lycka för hennes land, fosterlandet, som hon älskar lika mycket som mannen.

Varför, frågar jag ännu en gång, vill man då icke villfara hennes begäran? Icke kan det bero av partipolitiska hänsyn? Jag tror mycket högre om högern än så. Rätt är rätt, och rätten måste gälla, även om dess förverkligande verkar hinderligt på andra intressen. Högern har många gånger, även i år, i handling visat, att den senterar och förstår denna sats. För övrigt äro enligt min mening de farhågor, som möjligen hysas därom, att kvinnans insläppande i det politiska livet skulle kunna kringskära högerns maktställning, ogrundade. Kvinnan, åtminstone den gifta kvinnan, är till sitt skaplygne mera konservativ än mannen. Hon har fått större förmåga än mannen att älska sitt hem och sina barn, och hon begagnar sig också i allmänhet av denna förmåga. Hon vill visst icke, vare sig det är fråga om borgarfrun eller arbetarhustrun, inkasta fäderneslandet i äventyr, enär hon känner, att oron och osäkerheten i staten också helt visst komme att gå ut över vad hon håller kärast.

Ett annat skäl mot kvinnorösträtten är, att man befarar, att kvinnan därmed skulle undandragas hemmet. Detta vore, det är jag den förste att erkänna, mycket olyckligt men jag frågar eder, mina herrar av högern: voro icke de kvinnor eller åtminstone de flesta kvinnor, som ni känna, i en oerhörd grad intresserade av vårens politiska strider, striderna i försvarsfrågan, striderna för värnandet av vårt nationella oberoende och vår kungs grundlagsbefästa rättigheter? Tro ni verkligen, att detta intresse kunnat vara större ens om kvinnorna själva haft rösträtt? Var det icke värmande, var det icke upplyftande att se all denna entusiasm i våras, och liksom denna entusiasm då ej lände hemmen den till skada, vågar jag också tro, att hemmen ej heller, efter det kvinnorna fått sin fulla medborgarrätt skola sakna den kvinnliga omvårdnaden.

Ett annat skäl mot den kvinnliga rösträtten är ju eller har åtminstone varit, att kvinnan icke fullgör någon värnplikt och att rösträtt och värnplikt böra vara förenade. Ja, så har man sagt, men ingenting kan vara falskare. Kvinnan har också sin värnplikt. Hennes uppgift är att söka hjälpa, lindra lindandet och förekomma nöden. Och så vitt jag förstår är denna värnplikt fullt jämförlig med mannens.

Ja åtskilliga andra skäl hava också anförts mot kvinnorösträtten. Jag lämnar dem här å sido, vare sig dessa skäl äro allvarligt menade eller icke. Något fullgott skäl kan ej anföras. Lyckligt vore därför, om motståndet mot den kvinnliga rösträt-

ten kunde upphöra i tid, ty ju längre striden pågår, dess svårare sår lämnar den efter sig.

Jag tillät mig nyss säga, att kvinnans och mannens begåvning ej alltid yttra sig på samma sätt på alla områden. Detta förhållande kommer måhända att göra sig gällande även inom riksdagen. Det skall sålunda möjligen visa sig, att kvinnan är mindre skickad att avgöra en del riksdagsfrågor än mannen — jag tänker härvid särskilt på en del ekonomiska frågor, särskilt anslagsfrågor avseende allmännyttiga och välgörande ändamål. Men detta beror ej därpå, att kvinnan har sämre hjärna än mannen, utan därpå, att hon har bättre hjärta än han. Och detta hjärta kommer helt visst det allmänna till godo i de stora frågorna. Tack vare sitt goda hjärta bringas kvinnan lättare till entusiasm än mannen och är hon mäktig större entusiasm än han. Och entusiasmen, mina herrar, verkar ju endast i det storas, det godas och det ädlas tjänst!

Jag har, herr talman, icke någon rätt att här framställa något yrkande. Men jag ber eder, mina herrar: given den svenska kvinnan vad hennes nordiska systrar redan fått! Här är icke fråga om hotande, hojtande suffragetter, utan om bedjande kvinnor. Beviljen deras bön och I skolen vara nöjda som en var är, som gjort vad som är rätt.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Jag skulle kunna underskriva mycket av vad herr statsrådet har uttalat, och jag vill erinra om, att jag för ett par år sedan jämte professor Kjellén med tanke just på den kvinnliga rösträtten hemställde, att en undersökning måtte göras om lämpligheten av att införa röstplikt, ty förhållandet är, vad särskilt kvinnorna beträffar, att de själva icke allmänt önska kvinnorösträttens införande. Det finnes många kvinnor i vårt land, som skulle samvetsgrant begagna sin rösträtt, men det finnes flera, som icke hava någon önskan att delta i det allmänna livet på det sättet. När förhållandet är detta och man ej har röstplikt, varigenom alla skulle tvingas att utöva rösträtt, om den medgäves, så kan jag ej taga på mitt ansvar ett förordande av, att kvinnorna nu skulle erhålla politisk rösträtt. Det är detta, som gör, att jag ej anser frågan vara mogen. Kvinnorösträtten önskas icke av alla kvinnor i vårt land. Jag vet ej ens, om det är den större delen av vårt lands kvinnor, som verkligen önska den. Jag anser sålunda, som jag sade, att frågan icke är mogen, och det är på den grund, som jag ber att få yrka avslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

(Forts.)

*Om politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor m. m.*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

(Forts.) Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—76;

Nej—46.

*Anslag till lots-
och fyrinrätt-
ningen m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 19 och 21 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I punkterna 64 och 65 under femte huvudtiteln av den till riksdagen den 18 maj 1914 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, dels i det till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna uppförda ordinarie anslaget, nu 2,000,409 kronor, måtte beräknas en förhöjning av 1,631,663 kronor och anslaget i dess helhet sålunda beräknas till 3,632,072 kronor, dels ock för säkerhetsanstalterna för sjöfarten bland de extra anslagen å femte huvudtiteln för år 1915 beräkna ett belopp av 460,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 228, av den 20 juni 1914, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärens ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels, med godkännande av propositionen bilagda förslag till stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, nämligen: avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen, för personalen å lotsverkets ångfartyg och för personalen vid livräddningsanstalterna, stat för undervisningsanstalterna, omkostnadsstat, övergångs- och in-dragningsstat samt pensionsstat, bestämma anslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, nu 2,000,409 kronor,

till ett mot staternas sammanlagda slutsummor svarande belopp av 3,642,952 kronor, att utgå såsom förslagsanslag;

*Anslag till lots-
och fyrirätt-
ningen m. m.
(Forts.)*

dels godkänna vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten för lotsstyrelsen upptagna avlöningsförmåner;

dels förklara

ej mindre att en var, som med eller efter 1915 års ingång tillträdde i avlöningsstaten för lotsstyrelsen upptagen befattning, skulle vara pliktig att underkasta sig ovan angivna villkor och bestämmelser för den nya avlöningsstatens åtnjutande,

än även att de förutvarande innehavare av befattningar i lotsstyrelsen, vilka icke före den 1 december 1914 anmälde att de ville underkasta sig den nya avlöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande avlöningsförmåner ävensom vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem, dock med den inskränkning, som följde av stadgandena i kungl. kungörelsen den 13 december 1907, angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med 1908 års början fastställda nya avlöningsförmånerna för lotsstyrelsen;

dels godkänna vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staterna för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen och för personalen å lotsverkets ångfartyg upptagna avlöningsförmåner;

dels förklara

ej mindre att en var, som med eller efter ingången av år 1915 tillträdde någon i staterna för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen eller för personalen å lotsverkets ångfartyg upptagen befattning, skulle vara pliktig underkasta sig nyss angivna villkor och bestämmelser,

än även att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid lotsverket, vilka icke före den 1 december 1914 anmält, att de ville underkasta sig ny avlöningsstat samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle i fråga om *avlöningen*, därest de tillhörde lotspersonalen, njuta inkomst på sätt och enligt bestämmelser, som därom nu gällde, och, om de tillhörde befälet vid lotsverket eller fyrpersonalen, varda bibehållna vid dem enligt nuvarande ordinarie stat tillkommande avlöning, samt beträffande *pensionsrätten* kvarstå vid den rätt till pension, som nu tillkomme dem;

dels till säkerhetsanstalterna för sjöfarten bevilja på extra stat för år 1915 ett anslag av 460,000 kronor;

dels ock besluta, att, därest fyr- och båkmedlen komme att enligt 1914 års bokslut visa överskott utöver sammanlagda beloppen av de utgifter, som av nämnda medel skulle bestridas enligt av Kungl. Maj:t meddelade beslut, sådant överskott skulle tillföras statsverkets kassafond.

I sammanhang härmed hade utskottet förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, den ena (nr 246) av herr *E. Indebetou*,

Anslag till lots-
och fyrinrätt-
ningen m. m.
(Forts.)

vilken föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av nämnda proposition, att lotsarna erhöles 50 % andel i lotspenningarna och därutöver efter 6 års oförvitlig ordinarie tjänst tillerkändes ett lönetillägg av 100 kronor samt att ordinarie lotspersonalen erhöles frihet kvarstå vid nuvarande avlöningssätt även om de av förutvarande bestämmelser vore skyldiga övergå till den blivande nya staten och den andra (nr 247) av herrar *E. Hage* och *C. J. Öberg*, vilka hemställt,

1) att riksdagen måtte medgiva, att även sådana befattningshavare vid lotsverket, vilka erhållit konstitutorial å befattning efter den 1 februari 1901, måtte ha rätt att avgöra, om de ville kvarstå å gammal lönestat eller övergå å ny sådan;

2) att riksdagen måtte tillerkänna all lots- och fyrpersonal av lägre grad rätten till fri läkarevård och medicin att utgå även till personalens familjemedlemmar och enligt bestämmelser, som närmare fastställdes av Kungl. Maj:t eller lotsstyrelsen; samt

3) att riksdagen måtte göra de ändringar i anslagssummorna till lotsverket ävensom vidtaga de övriga åtgärder (i taxehänseende m. m.), som av dessa bestämmelsers tillkomst eventuellt kunde bli en följd.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å de av herr *Indebetou* samt herrar *Hage* och *Öberg* i ämnet väckta motioner, måtte

a) med godkännande av föreliggande utlåtande bilagda förslag till stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, nämligen: avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen, för personalen å lotsverkets ångfartyg och för personalen vid livräddningsanstalterna, stat för undervisningsanstalterna, omkostnadsstat, övergångs- och indragningsstat samt pensionsstat, (Bil. A—J), bestämma anslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, nu 2,000,409 kronor, till ett mot staternas sammanlagda slutsummor svarande belopp av 3,640,652 kronor, att utgå såsom förslagsanslag;

b) godkänna vissa villkor såsom bestämmelser för åtnjutande av de i staten för lotsstyrelsen upptagna avlöningsförmåner;

c) förklara

ej mindre att en var, som med eller efter 1915 års ingång tillträdde i avlöningsstaten för lotsstyrelsen upptagen befattning, skulle vara pliktig att underkasta sig ovan angivna villkor och bestämmelser för den nya avlöningsstatens åtnjutande.

än även att de förutvarande innehavare av befattningar i lotsstyrelsen, vilka icke före den 1 december 1914 anmält, att de ville underkasta sig den nya avlöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande avlöningsförmåner ävensom vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem, dock med den inskränkning, som följde av stadgandena

i kungl. kungörelsen den 13 december 1907 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med 1908 års början fastställda nya avlöningsförmånerna för lotsstyrelsen;

d) godkänna de av Kungl. Maj:t föreslagna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staterna för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen och för personalen å lotsverkets ångfartyg upptagna avlöningsförmåner;

e) förklara

ej mindre att en var, som med eller efter ingången av år 1915 tillträdde någon i staterna för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen eller för personalen å lotsverkets ångfartyg upptagen befattning, skulle vara pliktig underkasta sig nyss ångivna villkor och bestämmelser,

än även att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid lotsverket, vilka icke före den 1 december 1914 anmält, att de ville underkasta sig ny avlöningsstat samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle i fråga om avlöningen, därest de tillhörde lotspersonalen, njuta inkomst på sätt och enligt bestämmelser, som därom nu gällde och, om de tillhörde befälet vid lotsverket eller fyrpersonalen, varda bibehållna vid dem enligt nuvarande ordinarie stat tillkommande avlöning, samt beträffande pensionsrätten kvarstå vid den rätt till pension, som nu tillkomme dem;

f) till säkerhetsanstalterna för sjöfarten bevilja på extra stat för år 1915 ett anslag av 460,000 kronor;

g) besluta, att därest fyr- och båkmedlen komme att enligt 1914 års bokslut visa överskott utöver sammanlagda beloppen av de utgifter, som av nämnda medel skulle bestridas enligt av Kungl. Maj:t meddelade beslut, sådant överskott skulle tillföras statsverkets kassafond.

Herr statsrådet Broström: Herr talman! Då propositionen om lönerreglering för lotsverket lades inför kammaren, så skedde det till följd av förhållandenas makt vid en så sen tidpunkt, att jag fruktade, att detta stora och mycket komplicerade lönerregleringsförslag just av denna anledning måhända skulle röna ett tämligen snävt bemötande av utskottet. Det är därför för mig så mycket större tillfredsställelse, att det betänkande, som nu ligger på kammarens bord, i allt väsentligt följt Kungl. Maj:ts förslag, och jag har därför stor anledning att uttala min varma tacksägelse för den behandling, som Kungl. Maj:ts förslag sålunda rönt. Därmed är, hoppas jag, en länge åtrådd lönerreglering för en stor och betydelsefull personal genomförd.

Emellertid har utskottet på en enda punkt icke följt Kungl. Maj:ts förslag, och detta gäller beträffande lönerna för lotskaptenerna och lotslöjtnanterna. Jag måste beklaga, att, ehuru väl det stora förslaget sålunda i allt väsentligt följts, jag här nödgas hävda den uppfattning, som Kungl. Maj:t på denna punkt framlagt, och icke kan böja mig för utskottets skäl, trots det

Anslag till lots-
och fyrinrätt-
ningar m. m.
(Forts.)

att utskottet i allt övrigt visat sådant tillmötesgående. Det är i varje fall icke något betydande belopp, som det här gäller. Den avprutning som utskottet har föreslagit, utgör endast 100 kronor på lotskaptenernas föreslagna löner och 200 kronor för lotslöjtnanterna. När man ser på detta löneregringsförslag i det hela, finner man, att det för statsverket kommer att innebära en högst betydande merkostnad utöver den nuvarande kostnaden. Utskottet har angivit merkostnaden till ej mindre än 778,000 kronor, då man utgått från en beräkning av intäkter av lotspenningar till 1,200,000 kronor och av fyr- och båkmedel till 2 miljoner kronor. Det är visserligen en förhoppning, att genom ökade intäkter på dessa poster den kostnad, som drabbar statsverket för löneregringen för lotsverket, skall i högst väsentlig grad komma att minskas, men i allt fall är denna summa så betydande, att den lilla utgift, som ytterligare måste göras för att få Kungl. Maj:ts förslag genomfört, knappast borde ha varit för statsutskottet i något avseende avgörande.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit har varit en grundlön för lotskaptenerna i Stockholm, Malmö och Göteborg av 5,300 kronor samt för de övriga tre lotskaptenerna 5,000 kronor. Utskottet har nu föreslagit en nedsättning för de tre förstnämnda av 100 kronor och för de övriga av 200 kronor samt en liknande avprutning av 200 kronor på vad Kungl. Maj:t föreslagit för lotslöjtnanterna. Under den förberedande behandlingen av detta löneregringsförslag har det varit uppe en mångfald olika förslag rörande den grupp av löntagare, som det här är fråga om. Sålunda föreslog lotsstyrelsen år 1912 en avlöning av 5,500 kronor för lotskaptenerna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt 5,400 kronor för de övriga lotskaptenerna, under det att den s. k. löneregringskommissionen föreslog ett belopp av 5,000 kronor för samtliga lotskaptenener. Lotslöjtnanternas lön, som för närvarande är 2,900 kronor, föreslogs av lotsstyrelsen att utgöra 3,700 kronor, och Kungl. Maj:t har här i sitt förslag upptagit lotslöjtnanternas lön till 3,400 kronor.

Lotsstyrelsens avsikt har synbarligen varit den, att lotskaptenerna skulle i stort sett jämsställas med andra gradens tjänstemän och lotslöjtnanterna med första gradens tjänstemän uti ett centralt verk. Jag kan väl säga, att det kan diskuteras, huruvida detta kan vara riktigt. I varje fall är jag övertygad, att det icke varit för högt. Så viktig och betydelsefull för vår sjöfart och så framstående är den chefsställning, som lotskaptenerna intaga i förhållande till den dem underlydande personalen, att jag icke tvekar att säga, att deras löneförmåner borde ligga snarare närmare byråchefernas i lotsstyrelsens än i jämnhöjd med en tjänstemans av andra graden.

Man har angivit såsom skäl, varför utskottet nedprutat det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, att lotskaptenerna och lotslöjtnanterna under sina tjänsteresor åtnjuta dagtraktamente, vilka skulle uppgå till så betydande belopp, att man på denna

grund borde avskära de av Kungl. Maj:t föreslagna lönebeloppen. Enligt de upplysningar jag förskaffat mig, äro icke dessa intäkter så betydande. Dagtraktamentet är som bekant 8 kronor om dagen, och traktamente torde icke utgå för mer än högst 120 dagar om året. Det är klart, att den summa, som detta motsvarar, icke torde åtgå till kostpenningar för vederbörande. En viss vinst ligger säkert inom detta belopp, men det är alldeles givet, att under de upprepade tjänsteresor, som lotsbefälet har att företaga inom distrikten, en del personliga utgifter vållas dem för traktering till en mångfald personer, som de i tjänstealigganden få möta och som de icke kunna underlåta att visa någon uppmärksamhet mot. Detta innebär ett icke oväsentligt avdrag på det överskott av traktamentet, som möjligen eljest skulle kunna förefinnas. Det är i varje fall icke något betydande överskott, som det kan röra sig om, och den grundlön, av högst 5,300 kronor, som här är föreslagen av Kungl. Maj:t för en lotskapten, är så pass måttlig, att den icke lämpligen bör ytterligare nedsättas.

*Anslag till lots-
och fyrrätt-
ningen m. m.*

(Forts.)

Det är ju alldeles givet en lämplighetsfråga, när man icke har några fasta normer att utgå från, huruvida man skall fixera en lön till 5,300 kronor eller till 5,200 kronor. Därvidlag kan man ju icke förebära en så absolut bärande motivering till avlöningen, att man kan säga, att förslaget om 5,200 kronor är väl motiverat och förslaget om 5,300 kronor dåligt motiverat eller tvärtom. Men den lön, som här är föreslagen av Kungl. Maj:t, kan dock jämföras med en annan befattningshavares, nämligen kustbevakningschefens, som visserligen icke — jag tror icke någon skall bestrida detta — har så maktpåliggande, så ansvarsfull och så krävande befattning som lotskaptenerna, men som likväl har en grundlön av 5,500 kronor, vartill komma tre ålderstillägg på 400 kronor. Denne befattningshavare har alltså en begynnelselö, som är 200 kronor högre, än vad Kungl. Maj:t föreslagit för de högst avlönade lotskaptenerna.

Beträffande fördelningen i lön och tjänstgöringspenningar har utskottet gjort den försämring i avlöningsförhållandena för lotskaptenerna, att vad Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen 3,500 kronor i lön och 1,800 kronor uti tjänstgöringspenningar, förändrats till 3,200 kronor i lön och 2,000 kronor i tjänstgöringspenningar. Jag kan icke se, vilket skäl det kan finnas för, att man har gjort en sådan förändring. I regel är det så, att tjänstgöringspenningarna utgå med ett belopp, motsvarande 50 % av lönen, och när man ser förhållandet mellan tjänstgöringspenningar och lön för tjänstemännen i lotsstyrelsen, så kommer ju också detta fram. Där har ju en andra grads tjänsteman en lön av 3,600 kronor och tjänstgöringspenningar till belopp av 1,800 kronor i sin grundlön av 5,400 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit 3,500 kronor i lön, vilket är precis i överensstämmelse med nuvarande förhållanden, där lönen är 3,000 kronor

Anslag till lots-
och fyrinrätti-
ningen m. m.
(Forts.)

plus 500 kronor i hyresbidrag, vilket har löns karaktär, alltså tillhoppa 3,500 kronor. Följden är, att denna av utskottet gjorda förändring innebär en ren och klar försämring i lotskaptenernas löneställning, och det synes mig dock, att ingen anledning förefinnes, varför man skall på något sätt försämrade den ställning, som lotskaptenerna hittills haft.

Går man igenom detta löneförslag i stort och ser, vilka förändringar som vidtagits, och jämför man lönerna i lotsstyrelsen med vad lotskaptenerna och lotslöjtnanten haft, så måste man säga, att det icke är någon tjänsteinnehavare inom verket, som jämförelsevis har sämre löneförhållanden än just lotskaptenerna och lotslöjtnanterna. Till att under dessa förhållanden dels nedsätta den föreslagna direkta lönen, dels väsentligt försämrade förhållandet mellan lön- och tjänstgöringspenningar, så att detta befäl i händelse av sjukdom får sämre ställning, än det för närvarande har, synes mig icke finnas berättigad anledning. Jag vill därför hemställa, att kammaren vid den vidare behandlingen av denna fråga ville taga Kungl. Maj:ts förslag i ytterligare omprövning, ty jag tror, att då utskottet här i övrigt i det hela följt vad Kungl. Maj:t förordat i sitt lönerogleringsförslag, man också skulle kunna tillmötesgå den enligt min uppfattning mycket rimliga och mycket resonliga framställning, som är gjord angående löneförhållandena för lotskaptenerna och lotslöjtnanterna. Det gäller här 13 tjänstemän, och hela den summa, som det här rör sig om, är sammanlagt för dessa personer icke mera än 2,300 kronor, om kammaren i stället för utskottets följer Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ericson, Hans: Inom utskottet har jag yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande punkt, men jag förbisåg att reservera mig. På den grund har utskottets betänkande kommit utan reservation till kammaren. Jag skall emellertid be att få gottgöra denna försummelse genom att nu yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande avlöningen för lotsbefälet. Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr statsrådet här har uttalat, och jag har icke mycket att därutöver tillägga.

Beträffande lotskaptenerna skulle jag vilja understryka att under vissa förhållanden den nu av utskottet föreslagna lönerogleringen kommer att för dem innebära en försämring, jämförd med deras nuvarande löneförhållanden, därigenom att de nu under sjukdom få tillgodoräkna sig såväl lön som inkvarteringsbidrag, vilka tillsammans uppgå till 3,500 kronor, under det att de enligt den nya lönestaten skulle få tillgodoräkna sig endast den fasta lönen, 3,200 kronor.

Beträffande lotslöjtnanterna skulle jag särskilt vilja framhålla ett par synpunkter. Lotsstyrelsen sade beträffande lotslöjtnanterna, att de borde jämföras med tjänstemän i första lönegraden och alltså få en grundavlönning av 4,000 kronor, men

med hänsyn till att denna personal har vissa inkomster till följd av traktamenten, drog redan lotsstyrelsen ned avlöningen till 3,700 kronor. När detta förslag kom till kommissionen, som hade med denna löneroglering att göra, drog den i sin ordning också av 300 kronor av alldeles samma skäl. Nu har Kungl. Maj:t stannat vid den av lönerogleringskommissionen fixerade summan 3,400 kronor, men i utskottet har man ytterligare på grund av samma skäl, som anförts för de föregående avdragen, gjort ytterligare avdrag av 200 kronor. Sålunda en inkomst i form av traktamentsersättning, som man beräknar till omkring 500 kronor, har förorsakat en neddragning av lönen med 800 kronor. Man får verkligen säga, att det är tur, att detta förslag icke går till flera instanser. Om så vore fallet, komme lotslöjtnanternas avlöning nog att dragas ner ännu mer, ty varje instans drar undan för undan ned avlöningen med avsevärda belopp, alltid av samma anledning.

*Anslag till lots-
och fyrrätt-
ningen m. m.
(Forts.)*

Jag tror, att det vore synnerligen klokt, om kammaren ville godkänna Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende. Det gäller ju icke något stort belopp. Hela löneförhöjningen för både lotskaptener och lotslöjtnanter blir tillsammans 2,300 kronor, och jag tror för min del, att man kanske icke inom utskottet tillräckligt klart framhållit det stora ansvar, som dessa lotskaptener ha under sin tjänstgöring, den stora befogenhet de ha beträffande den dem underlydande personal och de stora distrikt, inom vilka de ha att övervaka göromålen. Beträffande lotslöjtnanterna vill jag även framhålla, att de bliva skäligen gamla, innan de kunna komma i tur att bliva lotskaptener, och det är icke ens säkert, att de bliva lotskaptener. Under sådana förhållanden torde det vara ganska befogat att stanna vid den avlöning, som av Kungl. Maj:t föreslagits, och jag anhaller därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Jonsson, Olof: Kammaren torde, utan att jag behöver säga det, lätt förstå, att det här icke är en besparing på 2,300 kronor, som för utskottet varit det egentliga skälet till dess ändringsförslag, utan det ligger på ett helt annat område. Det är nämligen så, att man noga bör se till, när staten för en tjänstemannakår regleras, att icke den nya avlöningen kommer att ställas så, att andra kårer, med den ifrågavarande jämfälda, med fullt fog kunna säga: nu ha vi en väsentligt lägre avlöning än denna kår, som fått sin lön nyreglerad. Ty genast veta vi, huru det då kommer att gå. Tjänstaktiga motionärer finnas alltid till hands för att frambära de missnöjdas önsknin gar till riksdagen, och ofta nog se vi också, att de lyckas i sina bemödanden, oavsett huruvida det kan hava varit fullgoda skäl för klagan eller icke. Detta har varit anledningen, varför utskottet ansett sig böra något jämka på avlöningen för lotsbefälet ävensom på dess pensioner.

Anslag till lots-
och fyrinrätt-
ningen m. m.
(Forts.)

Jag skall nu med några ord söka ge skäl för att det varit fullt fog för denna nedsättning. Det är icke att bara fästa sig vid den inkomst i form av lön och tjänstgöringspenningar, som i avlöningsstaten förefinnes, utan man har också att taga hänsyn till ett par andra saker, som icke här äro synliga för vem som helst. Den ena är, att var och en av lotskaptenerna har ett arvode på 300 kronor för bestyr med kustsignalväsendet, vilket arvode vi få lägga till lönen i staten. Och den andra är, vad herr statsrådet själv omnämnde, att lotskaptenernas och lotslöjtnanternas dagtraktamente under tjänsteresorna, 8 kronor, är mycket högre, än vad i själva verket deras kost kommer att kosta dem. Det är nämligen så, att ombord på deras tjänstefartyg kök är anordnat, så att de få sina måltider ombord för, efter vad man sagt, 3 à 4 kronor om dagen. Om sålunda en lotskapten eller en lotslöjtnant är ute etthundra dagar på tjänsteresor, så ha vi att där räkna med minst 400 kronor såsom behållning att läggas till den lön de här skulle få. När så herr statsrådet framhållit, att dessa tjänstemän kanhända borde vara likställda med andra gradens tjänstemän i de centrala ämbetsverken, så vill jag säga honom, att de nå upp dit efter vad utskottet föreslagit, och det väl. Ty med vad utskottet tillagt dem kommer deras avlöning att uppgå till lägst 7,000 kronor, d. v. s. de tre kaptener, som här skulle få 4,800 kronors begynnelselönen, sluta med 7,000 kronor, när man tager de nämnda särskilda posterna i beräkning jämte ålderstilläggen, och de tre lotskaptenener, som ha högre lön, nämligen i Stockholm, Malmö och Göteborg, komma upp i 7,400 kronor, under det att andra gradens tjänstemän sluta med 6,800 kronor. Således har man i detta avseende full betäckning i utskottets förslag.

Går jag sedan över till det pensionsunderlag, som Kungl. Maj:t har föreslagit, så skulle lotskaptenerna få i pension 4,500 kronor mot för närvarande 3,500 kronor, således 1,000 kronors högre pension än nu. Enligt utskottets förslag skulle deras pension däremot komma att stanna vid 4,200 kronor. Således blir det ändå en förhöjning av 700 kronor gent emot vad de för närvarande ha i pension. Det torde vara tydligt, att man icke får förbise den betydande förbättring i pensionshänseende, som även kommer att följa med utskottets förslag, när det gäller att bedöma, huruvida utskottet har lyckats att på ett tillfredsställande sätt avväga både avlöningsförhållandena och pensionsförhållandena för dessa tjänstemän. Nu är det visserligen sant, att själva lönerna enligt utskottets förslag komma att bliva något lägre, än vad lotsbefälet för närvarande har, och sålunda om en lotskapten eller en lotslöjtnant blir av sjukdom hindrad att förrätta sin tjänst, så får han under den tid han är sjuk enligt utskottets förslag en något sämre inkomst, än vad han skulle få enligt Kungl. Maj:ts förslag och delvis även enligt nu gällande bestämmelser. Det är nämligen så, att hyresbidragen, som utgå med 400 kronor till tre lotskaptenener och med 500 kronor till de

övrige lotskaptenerna, räknas såsom lön, men å andra sidan, mina herrar, får man icke alldeles för ensidigt bara tänka på, huru det kommer att ställa sig för personalen i fråga. utan också taga litet hänsyn till, huru det kommer att ställa sig för staten under sjukdomsförhållanden eller annan tjänstledighet. Ty naturligt är, att om man sätter en hög lön och jämförelsevis låga tjänstgöringspenningar, så kan icke en vikarie erhållas under den tid, som den ordinarie är sjuk, utan att staten då måste på något sätt träda emellan för att hjälpa upp vad vikarien skall ha. Vi ha en lotskapten på indragningsstat, som i en följd av år icke kunnat tjänstgöra och säkerligen aldrig kommer att tjänstgöra vidare och som drager sina modiga kostnader år från år från staten. Och om man här sätter för hög lön, så kommer man delvis i samma otrevliga omständigheter, när en lotskapten tar tjänstledighet av det ena eller det andra skälet.

*Anslag till lots-
och fyrinrätt-
ningen m. m.*
(Forts.)

Jag skulle till sist gent emot herr statsrådet vilja framhålla att, när han villigt erkänner, att utskottet har behandlat hela denna stora fråga på ett mycket gynnsamt sätt, från hans ställning sett, utskottet också skulle från sin sida kunna säga, att när utskottet gått till väga med så pass mild hand vid granskning av hela detta förslag, herr statsrådet också borde varit nöjd med resultatet och givit utskottet erkännande därför.

Jag tager mig av nu anförda skäl anledning att yrka bifall till utskottets förslag .

Herr statsrådet Broström: Om det icke vore några andra känslor, som finge spela in, än de mellan mig och utskottet, skulle jag kunna giva vika för den argumentering, som den föregående ärade talaren presterat, men då det här gäller för mig att söka i den grad som är mig möjligt tillgodose de berättigade intressen, som ifrågavarande tjänstemän böra äga, så beklagar jag att nödgas bemöta vad den föregående ärade talaren sagt.

Jag vill erinra om, att enligt detta löneförslag äro pensionsförhållandena för andra och första gradens tjänstemän sådana, att en kamrer, en fyringenjör och en sekreterare få i pension högst 4,600 kronor och att en revisor, kassör och bokhållare få 3,700 kronor, varemot Kungl. Maj:t föreslagit för lotskaptenerna 4,500 kronor, och för lotslöjtnanterna 3,500 kronor. Jag tror mig kunna vädja till herrarna ifråga om vilken av dessa båda slags tjänster det är som är den mest prövande och mest krävande för sina innehavare. De förra ha att sitta uppe i styrelsen, där det måhända är mycket att göra, men dock relativt lugnt mot vad det många gånger är för lotsbefälet, som särskilt vintertiden under sina inspektionsresor får utstå mycket betydande strapatser. Jag har hört ifrån lotsbefäl, att deras inspektionsresor många gånger företagas under mycket prekära förhållanden och äro en stark prövning på deras hälsa. Och då det är större sannolikhet, att deras hälsa ger vika, så ha de ock behov av en tidigare pension, och i varje fall äro de mindre

Anslag till lots- och fyrrättningen m. m. förmögna att prestera något betydande arbete efter pensions- åldern än ifrågavarande tjänstemän i styrelsen. Därför måste jag säga, att det är icke rimligt, att detta lotsbefäl skall uti pensionshänseende få så väsentligt mindre än vad dessa andra tjänstemän ha. Besinna hur det hittills varit, då lotslöjtnanterna icke haft mer än 1,700 kronor i pension! Löneförhållandena ha över huvud taget varit ytterst bekymmersamma för dessa befattningsinnehavare, av vilka endast ett fåtal komma upp till lotskaptens ställning. Det har därför varit nödvändigt särskilt ifråga om lotslöjtnanterna, att ta ett särskilt ordentligt tag för att skaffa dem större löner, liksom man gjort exempelvis i den stora kåren för fyrrpersonalen. För hela den personalen innebär de nya förhållandena en förbättring av ej mindre än 26 %. Vad som nu föreslås för lotslöjtnanterna i löneförbättringshänseende, är för visso avsevärt, men löneförbättringen för lotskaptenerna är synnerligen obetydlig. I det hela är det ju så, att detta regleringsförslag innebär för de lägre innehavarna en väsentlig förbättring och i vissa fall en omreglering. Vad som nu föreslås av utskottet till skillnad från Kungl. Maj:ts förslag synes mig icke vara med rättvisa och billighet överensstämmande, och jag måste upprepa, såsom jag sagt i mitt föregående anförande, att den lön, som tillmätts för lotskaptenerna, är i förhållande till byråchefernas och andra gradens tjänstemäns löner, ganska knapp. Jag anser nämligen, att lotskaptenernas ställning är sådan, att den med nödvändighet kräver, att de i lönehänseende hellre böra närma sig byråcheferna än andra gradens tjänstemän, och det synes mig då vara ganska hårt, att de under sjukdom skulle enligt utskottets förslag få en försämring uti de löneförhållanden, som de nu åtnjuta.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder framstälts, proposition komme att göras först beträffande mom. a) i föreliggande utlåtande samt därefter rörande övriga moment.

Härefter gjordes i enlighet med de i avseende å mom. a) framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren måtte besluta, att med godkännande av Kungl. Maj:ts förslag beträffande avlöningsstat för befälet vid lotsverket, i övrigt bifalla vad utskottet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. b) — g).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 19 och 21 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 96, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m. jämte en i ämnet väckt motion, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 19 och 21 i denna månad bordlagda memorial nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 dels ock i ämnet väckta motioner.

Sammanjämningsförslag om ändring i viss del av brännvinsförsäljningsförordningen.

Genom en den 3 juli 1914 dagtecknad proposition, nr 233, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905.

3 § i berörda författningsförslag var av följande lydelse:

3 §.

Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet *en liter*, och får vad sålt blivit icke i mindre belopp utlämnas eller mellan flera köpare fördelas; ej heller får något av det sålda förtäras på försäljningsstället.

I denna bestämmelse hade yrkats ändring av herr *Ernst Lindblad*, som i motion I: 93 hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

»Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet $\frac{1}{3}$ -dels *liter* och får — — — på försäljningsstället.»

Utskottet hade i sitt betänkande nr 24 föreslagit riksdagen, bland annat, att antaga Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag med vissa ändringar, varom nu ej är fråga.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Lyckholm m. fl.* hemställt, att riksdagen behagade besluta följande ändrade lydelse av meranämnda paragraf:

»Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet *tre tiondels liter*, och får vad sålt — — — försäljningsstället.»

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade, beträffande utskottets hemställan, riksdagens kamrar stannat i olika beslut, i det att första kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i avseende å 3 §, som föreslagits i den vid betänkandet fogade reservationen, varemot andra kammaren bifallit utskottets hemställan.

Då det syntes utskottet, som borde en sammanjämkning kunna vinnas på sådant sätt, att minimikvantiteten sänktes till 0,3 liter för bolag, som infört sådana kontrollbestämmelser, vilkas effektivitet

Sammanjämnings förslag om ändring i viss del av brännvinsförsäljningsförordningen.

(Forts.)

den föreliggande propositionen avsåge att trygga, under det att i övrigt nu gällande minimigräns bibehölles, hade utskottet i föreliggande memorial hemställt, att riksdagen, vardera kammaren, med ändring av sitt förut fattade beslut i nu ifrågakvarande del, måtte besluta, att 3 § i berörda författningsförslag skulle erhålla följande lydelse:

3 §.

Vid utminuteri vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet en liter, dock att, där bolag anordnat kontroll, varom i 15 § 2 mom. sägs, minsta försäljningsbeloppet skall vara tre tiondels liter. Vad sålt blivit får icke i mindre belopp än sålunda föreskrivits utlämnas eller mellan flere köpare fördelas; ej heller får något av det sålda förtäras på försäljningsstället.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandler, Rune, Källman, Elof Ljunggren, Roman, Hamrin, Holmström* och *Jonsson* i Hå, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort äga följande lydelse:

»Utskottet, som finner, att den i motion I: 93 väckta frågan om viss förändring av 3 § i brännvinsförsäljningsförordningen genom kamrarnas skiljaktiga beslut förfallit, då frågan ej är av natur att kunna avgöras med gemensam votering och ej heller enligt utskottets mening lämpligen kan göras till föremål för sammanjämkning, eftersom andra kammarens beslut måste anses innebära, att ingen förändring för närvarande bör ske beträffande minsta utminuteringskvantiteten, hemställer, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut beträffande 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.»

Herr Ljunggren, Elof: Herr talman! Innan kammaren går att fatta beslut, ber jag att med ett par ord få fästa uppmärksamheten på de motiv, som legat till grund för reservanternas yrkande, vilket ju, som synes, går ut på att utskottet måtte hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut beträffande § 3 i förordningen angående försäljning av brännvin och således avslå utskottets förslag. Reservanterna ha nämligen ansett, att den i första kammarmotionen nr 93 väckta frågan angående förändring av 3 § i brännvinsförsäljningsförordningen genom kamrarnas skiljaktiga beslut förfallit. Frågan är nämligen icke av natur att avgöras med gemensam votering, och ej heller kan den enligt reservanternas mening lämpligen göras till föremål för sammanjämkning, eftersom andra kammarens beslut måste anses innebära, att ingen förändring för närvarande bör ske beträffande minsta utminuteringskvantiteten. Med anledning av denna uppfattning får jag, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Med hänvisning till den motivering utskottet anført ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sammanjämningsförslag om ändring i viss del av brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna memorial hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 19 och 21 innevarande augusti bordlagda utlåtanden:

nr 131, i anledning av väckt motion om utgivande av en förteckning över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.;

nr 132, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om främjande av betesvallars anläggning och betesmarkers förbättring;

nr 133, i anledning av väckt motion om ändring i bestämmelserna angående villkoren för lån från norrländska nyodlingslånefonden m. m.; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från odlingslånefonden,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 19 och 21 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i det uti gällande förordning angående eldfarliga oljor m. m. upptagna stadgande om vilka oljor skola räknas till eldfarliga.

Ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser om vilka oljor skola räknas till eldfarliga.

Med hänvisning till motiveringen i motion nr 254 i andra kammaren vid 1914 års första lagtima riksdag har herr *Röing* i en inom samma kammare väckt motion, nr 30, hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådan ändring i Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående eldfarliga oljor m. m., att den nuvarande bestämmelsen om eldfarlighetsgränsen ändrades så, att denna gräns från + 40 grader C. nedsattes till + 26 grader C. och att i övrigt måtte vidtagas de ändringar i förordningen, som till följd härav kunde anses påkallade.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisats, hade i sitt utlåtande nr 6 hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, ej mindre att Kungl. Maj:t vid utfärdande av ny förordning angående eldfarliga oljor icke måtte

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 59. 4

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.*

(Forts.)

höja den i nuvarande förordning bestämda flammingspunkten + 40° C., än även att Kungl. Maj:t därvid ville taga under övernående huruvida icke flammingspunkten lämpligen kunde nedsättas, exempelvis till + 26° C.

Andra kammaren hade bifallit sitt tillfälliga utskotts hemställan; och hade sedermera första kammaren, som delgivits beslutet, remitterat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott, som i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens beslut i ärendet.

Reservation hade avgivits av herr *Rosén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Lindh*: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som det här gäller att behandla, är en följd av det förslag till ny förordning angående försäljning av eldfarliga oljor, som avgivits av kommerskollegium, och i vilket förslag man framkommit med tanken på att höja flampunkten för eldfarliga oljor från nuvarande 40 grader till 55 grader. Denna höjning av flampunkten kommer att i praktiken innebära, att de flesta oljor, som föras i handeln och användas som lysoljor, vilka nu äro undandragna de bestämmelser som gälla för eldfarliga oljor, skulle komma att falla under dessa. Man måste naturligtvis fråga sig, vad det är som givit anledning till framläggandet av detta förslag, och huruvida den mångåriga erfarenhet, som man haft av handeln med eldfarliga oljor, lämnat sådana resultat, att man bör känna sig föranlåten att föreslå denna höjning av flampunkten. Något sådant har man emellertid icke kunnat påvisa vare sig i kommerskollegii förslag eller i utskottets motivering, där man följt kommerskollegii tankegång. Man säger att orsaken, varför man föreslagit denna höjning, är den svårighet, varmed det för närvarande är förenat att öva tillräckligt effektiv kontroll på detta område. Det förefaller mig emellertid, som om detta skäl vore ganska svagt. Det skulle innebära, att man ville genomföra kontroll för kontrollens egen skull, utan att kunna påvisa, att fri handel med dessa eldfarliga oljor hittills någonsin medfört sådana vådor, att de berättiga till införandet av en dylik ökad kontroll på detta område. Utskottet erkänner tvärt om, att man icke kunnat påvisa något fall, då eldfara uppstått på grund av de bestämmelser, som hittills varit gällande, då dessa olyckor hade kunnat förebyggas genom sådana bestämmelser, som man nu avsett att införa. Man kan således icke åberopa några sådana skäl för genomförande av den föreslagna lagstiftningen. Utskottet säger i stället, att de åtgärder som vidtagits av lokala myndigheter i deras brandordningar och av försäkringsbolagen i deras försäkringsbestämmelser, där villkor äro stipu-

lerade beträffande förvaringen av eldfarliga oljor, ha varit tillräckliga för att förebygga de faror, man eljest kunnat riskera i detta hänseende. Dessa bestämmelser komma naturligtvis att fortfarande tillämpas, och om de förut haft den förebyggande verkan, som utskottet här vitsordat att de haft, så komma de naturligtvis också att ha det för framtiden. Dessa bestämmelser äro av väsentligt smidigare och för handeln med dessa oljor mer tillämpningsbar art än de bestämmelser, som skulle komma att gälla, om lagstiftningen på detta område finge på föreslaget sätt lägga om förhållandena.

Det torde emellertid icke vara här, som själva kärnpunkten i denna fråga ligger, och där man har att söka den största faran i att gå med på kommerskollegii förslag om höjning av flampunkten, utan detta torde man finna på ett annat område. Om detta förslag realiserats, så kommer detta nämligen att medföra, att de stora och mäktiga amerikanska fotogentrusterna praktiskt taget skulle bliva allenarådande på den svenska petroleumhandels område. Det förhåller sig nämligen så, att med de nya bestämmelser, som då skulle komma att bliva gällande, såväl parti-handel som minuthandel med dessa eldfarliga oljor bleve underkastade väsentligt strängare villkor än hittills varit fallet. Det är alldeles uppenbart, att bland dem, som reflektera på att tränga in på den svenska marknaden och konkurrera på detta område, måste man naturligtvis fråga sig, om det är lönt att underkasta sig de stora kostnader, som bliva nödvändiga, om man vill försöka tränga undan den stora och mäktiga konkurren-ten Standard Oil. Dessa kostnader komma naturligtvis att verka avskräckande på dem, som umgås med sådana planer. Jag vill påpeka, att eldfarliga oljor av klass två, d. v. s. den art det här närmast är fråga om, enligt det förslag till förordning, som förordas i bilaga 1 till utlåtandet, icke skulle få förvaras i större myckenhet än 600 kg. utan att särskilt tank-system anordnas för ändamålet. Det är uppenbart för dem, som känna till transportförhållandena i vårt land och vet, huru många handlande som äro beroende särskilt av sjöfartsförhållanden, att särskilt om hösten det icke är möjligt att taga hem olja i så begränsade kvantiteter som endast fyra fat, vilket motsvarar 600 kg. För att ha större kvantiteter olja måste man vidtaga dessa särskilda tankanordningar, som icke ställa sig så billigt. Dessa tankanordningar ha redan börjat att anordnas på åtskilliga platser i vårt land av det stora Standard Oil-bolaget. Detta bolag kan naturligtvis göra det, då det har den svenska marknaden i sin hand och med lätthet av konsumenterna kan taga ut den kostnad, som är förenad med dessa anläggningar, men det är omöjligt för konkurrenter, som vilja tränga in på marknaden, att vid sidan av Standard Oil-bolaget vidtaga sådana dyrbara anordningar, som skulle göra det möjligt för dem att taga upp konkurrensen med detta bolag på ungefär samma platser, där detta bolag nu driver sin verksamhet. Jag tror därför, att

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestä-
melse om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.*

(Forts.)

man måste betänka sig ganska många gånger, innan man vidtager en ändring av sådan art, som här föreslås. Det förslag, som andra kammaren har bifallit, går i en helt annan riktning. Det innebär i stället en sänkning av flampunkten till 26 grader, varigenom man skulle fritaga en hel del av de eldfarliga oljor, som nu falla under klass 2. På det sättet skulle man praktiskt taget släppa lös alla de österrikiska, rumäniska och ryska oljorna, vilka nu i ganska stor utsträckning börja komma in på den svenska marknaden. Särskilt då det gäller förgasningsapparater för fotogen, luxapparater, för vilka dessa oljor i allmänhet äro de enda som kunna användas, är detta av stor betydelse. Dessa oljor skulle enligt andra kammarens förslag komma i det gynnsamma läget att icke längre vara underkastade alla de för handeln tyngande bestämmelser, som nu följa av att de hänföras till andra klassens eldfarliga oljor.

Nu kan det visserligen anmärkas, att denna fråga har en relativt liten praktisk betydelse, därför att dessa oljor icke utan vidare lämpa sig som lysoljor i egentlig mening, på grund av att lampornas brännare äro konstruerade för de amerikanska oljorna och icke för den något olikartade olja, som kommer ifrån dessa länder i Europa. Men det kan naturligtvis icke vara annat än en tidsfråga, när man på detta område skall taga upp konkurrensen, och dessa oljor ha redan nu sin stora betydelse på grund av deras stora användning just som förgasningslyse och som motoroljor. Denna fråga kan ju synas vara av ganska underordnad betydelse, men jag tror icke att så är fallet. Det gäller en stor förbrukningsartikel, som sprides ut till alla svenska hem, och jag tror icke, att det är välbetänkt, att riksdagen fattar beslut, som kunna komma att leda till utfärdande av sådana förordningar, som skulle kunna lägga en hämsko på den fria konkurrensen på detta område, vilken ovillkorligen är av nöden, för att man skall kunna i möjligaste mån göra sig oberoende av de stora och mäktiga trusten, som redan nu ha lyckats vinna ett alldeles för stort försteg i denna konkurrens. Jag är övertygad om att man utan den minsta risk kan gå med på det förslag, som andra kammaren förut har biträtt. Jag tror icke, att erfarenheten i framtiden kommer att giva andra resultat än den erfarenhet vi med nuvarande bestämmelser tidigare haft av handeln på detta område. Då man, som jag förut betonat, icke funnit att några favorer därav ha uppkommit, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den utskottsutlåtandet bifogade reservationen, som förordar bifall till andra kammarens beslut i detta ärende.

Herr Danström: Herr talman! Den föregående ärade talaren anförde mot utskottets utlåtande att, enligt vunnit erfarenhet inga favorer uppstått vid det fria handhavandet av olja, som har en flampunkt över + 40 gr. C., d. v. s. de oljekvantiteter, som enligt gällande förordning icke komma under bestämmelserna angående eldfarliga oljor.

Gent emot detta påstående är jag i tillfälle meddela, att under de senaste åren åtminstone 7 fall endast inom Stockholms stad kunna påvisas, där eldsolyckor uppstått till följd därav att ingen kontroll finnes för förvaring och handhavande av sådan olja. I dessa fall hade icke de säkerhetsåtgärder vidtagits, som för eldfarliga oljor av andra klass äro föreskrivna, just därför att gällande förordning icke omfattar oljor med en flampunkt över + 40 gr. C. Enligt förslaget till ny förordning skulle det däremot komma att äligga vederbörande handlande att med plåt eller cement belägga golvet i det rum, där fotogén av varje slag förvaras.

Eldsolyckorna i fråga hade uppkommit därigenom, att en eldgnista eller en brinnande tändsticka fallit på det av fotogén indränkta golvet. De brandskador, som i de nämnda fallen uppstått, gå på tusentals kronor.

Alltså kan man redan här i Stockholm påvisa ett icke ringa antal fall, då det skulle ha varit av behovet påkallat att äga några allmänna kontrollföreskrifter, detta trots att de svenska brandstodsbolagen i sina assurancesbestämmelser stadgat, att för *samtliga* från mineralriket sig härledande lys- och motoroljor, med undantag av första klassens oljor, som stå under än strängare kontroll, skola tillämpas förordningens bestämmelser i fråga om andra klassens eldfarliga oljor. Men det är ju icke alla, som assurera hos svenska bolag och sålunda måste underkasta sig dessa bestämmelser. Det finnes åtskilliga med de svenska konkurrerande utländska bolag, vilka icke bestämt några särskilda villkor för oljor, som komma över en flampunkt vid +40 gr. C., utan taga risken sådan den är enligt svensk lag, med den påföljd för en närboende, att dennes brandförsäkringspremier utan hans förskyllan väsentligt höjas till följd av ökad eldsfarerisk.

Jag vill anföra ett par talande exempel därpå, att det verkliga kan vara fara å färde, ehuru hittills inga större eldsvådor av sådan anledning här i landet uppstått. Det anmäldes för några år sedan hos Konungens befallningshavande i Kopparbergs län, att en handelsföreståndare vid Skutskär utan några försiktighetsåtgärder upplagt ett parti fotogénfat, innehållande amerikansk lysolja med kulören Water White. Partiet utgjordes av 110 fat (omkring 16,500 kilogram) fotogén och hade lagrats på öppna marken intill en rälsbana bakom den s. k. Svarthamn i Skutskär på ett avstånd av 5 å 6 meter från Skutskärs skog emot bostadsbyggnaderna i Svarthamn, 12 å 13 meter från Harnäs bruks skog samt omkring 35 meter från närmast belägna byggnad och ungefär 70 meter från epidemisjukhuset, uppfört invid sågverkets kolgård. Fotogénfaten voro uppstaplade på varandra, övertäckta med sågspån och omgivna av hopspikade bräder. Ifrågavarande fotogén hade, efter vad vid undersökningen framgick, en flampunkt av + 41,3° C., och låg således strax ovanför den i lagen bestämda övre eldfarlighetsgränsen för andra klassens oljor. Kungl. förordnin-

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestä-
melse om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.*

(Forts.)

gen angående eldfarliga oljor var följaktligen icke tillämplig på detta obestriddigen i hög grad eldfarliga upplag. Länsman-
nen på platsen kunde alltså icke vidtaga några åtgärder för
att förebygga den eldfara, detta stora förråd skulle vållat, i
händelse någon kastat bort en ännu icke släckt tändsticka i för-
rådet eller eljest en eldgnista ditkommit. Eldfaran var så myc-
ket betänkligare, som sågspånen i förrådet indränkts med foto-
gén ur de läckande faten. Det är ju uppenbart, att det ej kan
ur allmän säkerhetssynpunkt vara lämpligt att ordningsmak-
ten icke äger att med stöd av lag i ett sådant fall ingripa. Och
ännu mindre tillrädligt torde det vara att, såsom andra kamma-
ren hemställt, genom att ställa samtliga lysoljor utom förord-
ningen rent av förklara dem alla icke eldfarliga.

Ett annat varnande exempel anföres av Motala Posten för
den 6 juni 1914. Tidningen omtalar ett hotande eldsvådetillbud
vid Svensk-Engelska mineraloljeaktiebolagets petroleumupplag
vid Agneshög. Den drastiska skildringen av detta tillbud till
eldsolycka lyder så: »Elden spred sig med förfärande hast.
Lågorna slog upp mot träden och väldiga rökmassor bolmade
upp mot skyn. Folk vid gården och i ett närgränsande bygge
skyndade till med yxor och spadar. Genom uppkastandet av en
vall några meter från upplagets inhägnad lyckades man hejda
branden, som blott behövt fem minuter till för att sprida sig
in på området, där ett rikligt upplag av tomfat lämnat branden
ypperlig näring.» Elden hade uppkommit i ett dike, som, enligt
vad tidningen påstår, »uppgives varit en synnerligen givande
naftakälla, som försett närboende med hela årsbehovet av foto-
gén!» Vederbörande brandstodsbolag torde emellertid, fortsät-
ter tidningen, efter det skedda draga försorg om, att lämplig
avledning för »spillvattnet» anordnas. Slutligen meddelas om
eldens uppkomst, att två pojkar »skulle förse sina mammor med
fotogén ur den givande källan och fingo lust att pröva, om det
brann. De försökte en gång. Det gick, och de släckte sedan
av. En gång till; men då kunde de ej släcka och löpte till
skogs.» Här var tydligen stor eldfara å färde. Den fotogén,
det gällde, faller icke under den nuvarande förordningens be-
stämmelser rörande eldfarliga oljor. Det påstående, som före-
gående talare kom med, och som även går igen i andra kamma-
rens utskottsutlåtande, att inga vådor visat sig uppkomma genom
vanliga lysoljors fria och okontrollerade handhavande och för-
varing, håller alltså icke streck. Här kan verkligen vara fara
å färde, då icke den minsta kontrollföreskrift finnes för dessa
oljor.

Förhållandena 1885, då flampunkten för eldfarliga oljor av
andra klass sänktes från + 52 gr. till + 40 gr. C., voro andra,
än de nu äro. Då hade alla lysoljor, som fördes i den svenska
marknaden, en flampunkt under + 40 gr. och kommo sålunda un-
der den kungl. förordningens föreskrifter. Sedermera har genom
rening av dessa oljor, genom bortdestillerande av bensin och andra

mera eldfångda beståndsdelar i oljan, flampunkten höjts betydligt, och de flesta amerikanska lysoljorna äga nu en flampunkt över + 40 gr. Vid dessas magasinering och handhavande i övrigt behöver man således icke enligt svensk lag underkasta sig någon kontroll alls, utan oljorna betraktas såsom icke eldfarlig handelsvara.

Vad angår motorbrännolja må den upplysningen lämnas, att särskilt dieselmotorolja med få undantag hava en mycket hög flampunkt. Även om således flampunkten för andra klassens oljor skulle höjas till + 55 gr. C., komma dessa oljor i regel att stå utanför förordningens bestämmelser. Flampunkten varierar nämligen för dessa oljor mellan + 70 gr. och + 124 gr. C., vilken sistnämnda flampunkt uppnås av den s. k. svartoljan, en på grund av sitt låga pris mycket använd motorolja.

Det yttrades av föregående talare, att man nog kunde sänka flampunkten för eldfarliga oljor av andra klass till + 26 gr. C., d. v. s. till en sådan flammningstemperatur, att under årets starka sommarvärme ett läckande oljefats innehåll lätt kunnat börja avgiva antändbar ånga och av en eldgnista försättas i brand. Den föreslagna sänkningen av flampunkten ansåg samma talare vara enda utvägen att åstadkomma och upprätthålla konkurrens mellan de österrikiska, rumäniska och till en del ryska oljorna samt de amerikanska. De förra äro nu sämre ställda i konkurrensen, eftersom de i allmänhet äga en flampunkt, som är lägre än + 40 gr., och således komma under föreskrifterna i gällande svenska förordning. Dessa oljor skulle emellertid även bli i konkurrensavseende likställda med de amerikanska, om den övre eldfarlighetsgränsen för oljor av andra klass sattes vid + 50 eller + 55 gr. flampunkt. Härigenom skulle nämligen alla lysoljor komma under förordningens bestämmelser, en utväg, som jag tror vara den enda möjliga för att åstadkomma den åsyftade, för konsumenterna önskvärda konkurrensen.

På grund av vad i utskottets utlåtande anförts och vad jag här har haft äran yttra får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindh: När det gäller att exemplifiera de vådor, man haft utav tillämpningen av gällande förordning, som ägt kraft ända sedan år 1875, så måste jag verkligen säga, att de anförda exemplen av den föregående talaren icke verkat synnerligen övertygande. Det veta vi alla, att fotogén brinner, och om man slarvar med den, kan den antändas. Det är icke obekant för någon, men vad jag vill påstå det är, att de vådor som icke kunnat förebyggas med nu gällande bestämmelser skulle ej heller kunnat förebyggas, om man haft strängare bestämmelser än förut. Här har endast varit fråga om sådana fall, där man på grund av rent slarv och oförsiktighet vållat eldfara. Resonemanget här och i medkammaren har varit, att om fotogén stått i kammaren ett kvällsplenum, då det varit 26 grader varmt,

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
olja skola
räknas till
eldfarliga.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestä-
melse om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.*

(Forts.)

så skulle det varit så eldfarligt, att om man fört en tändsticka dit, skulle fotogénen börjat brinna. Det är samma tankegång i den föregående talarens yttrande. Mot detta resonemang måste jag säga: var och en som har praktisk erfarenhet — i detta hänseende — vet att sakligt är det icke. Det tjänar blott till att förvända synen på folk.

Jag vill nu blott säga, att trustkommittén varit inne på samma tankegång som jag här velat framföra, den har sett farorna av att lägga hinder i vägen för den fria konkurrensen. Och det är icke, såsom den föregående talaren sade, någon fara endast för den österrikiska och ryska konkurrensen utan även för de övriga amerikanska bolag, som icke tillhöra Standard Oil och som icke kunna göra de dyra påkostningar för att föra in varan på den svenska marknaden, som här skulle bli följden, om de bestämmelser skulle bli gällande, som här äro ifrågasatta. Det gäller icke allenast europeiska oljor utan även en stor del av de amerikanska oljorna, som redan till en viss grad ha införts på den svenska marknaden. För mig står den här saken så, att man i detta fall liksom alltid icke bör lägga större hinder och band på den fria rörelsen och näringen, än vad som är oundgängligt av nöden och som är påkallat av erfarenheten. Jag vill fortfarande påstå, att erfarenheten på detta område visar, att icke sådana olägenheter blivit följden av gällande bestämmelser, att det finnes något fog för att nu ytterligare strama till på detta område. Min uppfattning i detta fall är sålunda att man icke skall lägga större band på den fria rörelsen än nödvändigt är, och det gör man genom ett bifall till den tankegång, som genomgår kommerskollegii förslag och som naturligtvis får ett visst stöd, om denna kammars beslut går emot medkammarens. Jag ber därför att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr Rosén: Man behöver endast veta, att Standard Oil genom åtskilliga oljebolag, som representera denna stora trust, hos statsmakterna gjort framställning om denna lag och därvid påpekat den stora eldfaran. Tror någon av herrarna verkligen, att Standard Oil skulle vara intresserad av att begränsa eldfaran i detta land? Nej, det finnes helt säkert andra motiv för denna framställning.

A andra sidan har till Kungl. Maj:t ingivits åtskilliga framställningar mot den av kommerskollegium föreslagna förändringen, bland annat av Sveriges allmänna handelsförening, Sveriges minuthandlares riksförbund och en hel del industridkare med flera. Det framhålles i motionen exempelvis, att i Göteborgs distrikt finnes icke mindre än 1,500 fiskemotorbåtar, som årligen förbruka 150,000 fat petroleum, och för dem skulle det komma att uppstå oerhörda svårigheter, därest den bestämmelse antoges, som kommerskollegium föreslagit. Svårigheter komma också att uppstå för åtskilliga elektriska verk, som an-

vända dieselmotorer. Jag ber att få påpeka, att trustkommittén under detta år hos Kungl. Maj:t framhållit, att en nedsättning av flampunkten är mera önskvärd än en förhöjning. Trustkommittén säger, att genom en nedsättning öppnar man också möjlighet för producenterna av rumänisk och galizisk olja att uppträda såsom konkurrenter på marknaden. Härigenom kan man skapa ytterligare en begränsning av den maktställning inom vårt lands oljemarknad, som detta amerikanska oljeföretag till konsumenternas skada intager.

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.
(Forts.)*

Jag tror, att man bör fästa största vikt vid detta trustkommitténs uttalande. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Friherre De Geer, Fabian: Herr talman! Frågan här gäller egentligen blott, huruvida alla eldfarliga oljor skola komma under offentlig kontroll eller icke.

Därvidlag finns det tre intressen, som göra sig gällande. Det första intresset är handlandenas intresse — särskilt då lanthandlarnas — och det är naturligt, att dessa skulle helst se, att de finge sköta denna handel utan några egentliga inskränkningar, och helst vilja slippa ifrån kontrollen så billigt som möjligt. Det andra intresset är brandförsäkringsbolagens. Dessa önska för att minska sina risker, att åtskilliga säkerhetsanordningar skola vidtagas, så att icke oljan kommer att vålla eldsolyckor. Det tredje intresset är allmänhetens, som önskar att få sin olja så billig och så lätt tillgänglig som möjligt. Nu säger detta lanthandlare- eller detaljhandlareintresse, att om handlandena skulle nödgas vidtaga några dyrbarare åtgärder för att skydda sig för eldfara, blir oljan också fördyrad. Vi hava undersökt den saken i utskottet och kommit till det resultat, att de föreskrifter, som bestämmas uti det förslag till förordning, varom fråga är, äro till kostnaden så obetydliga, att det icke i någor nämnvärd grad kan höja priset på lysolja. Däremot hava vi funnit, att allmänheten har stor nytta av offentlig kontroll på dessa oljor. Dessutom går den lagstiftning, som nu ligger under Kungl. Maj:ts omprövning, i samma riktning som andra länders lagstiftning på detta område. Jag tror, att man icke bör gå någon annan väg här i landet än den som förslaget utvisar. Särskilt bör man icke gå en sådan väg, att de oljor, som verkligen äro eldfarliga, icke bliva underkastade kontroll.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: När man står inför denna fråga, är det verkligen med undran man spørjer, om det är nödvändigt att gå den väg, som här är föreslagen. Det är, såsom den siste ärade talaren så riktigt anmärkte, tre olika intressen, som här göra sig gällande, nämligen handelns, brandförsäkringsbolagens och allmänhetens. Men den siste ärade talaren

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 59. 5

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.*

(Forts.)

sökte totalt förringa allmänhetens intresse och sade, att priset icke kommer att i någon nämnvärd grad ökas. Jag skall be att få bestrida detta, och jag tror, att jag kan göra det, ehuru jag alldeles icke företräder något handelsintresse, då jag icke på något sätt befattar mig med köpenskap på detta område, men jag har undersökt saken av annan anledning, och jag vet bestämt, att de föreskrifter, som här äro ifrågasatta, om byggande av hus, om ombyggnad av lokaler, om särskilda lokaler för eldfarliga oljor och om borttagande av den frihet, som nu finnes att ha vissa oljor utan inskränkande bestämmelser, komma att avsevärt höja kostnaderna för konsumenterna. Det kan naturligtvis icke bestridas, att varje utgift, som en köpman kommer att få, lägges på varan. Utgiften för importen och alldeles särskilt bestämmelserna ifråga om lastnings- och lossningsförhållandena komma att öka priset. Det blir förhöjningar på grund av bestämmelserna att icke mer än ett visst kvantum får tagas in. Det blir kanske dyrare transporter, och särskilt dessa förvaringsplatser, som det talas om, komma avsevärt att höja priset på oljor. Är det nödvändigt att göra det? Från försäkrings-synpunkt säges, att det är nödvändigt, och den förste opponenten, herr Danström, har påvisat, att det har varit åtskilliga olyckor, som inträffat, men när han skulle tala om dessa olyckor, måste han själv erkänna, att det var i huvudsak därför, att den nu befintliga förordningen icke följts. Det är naturligt, att då den befintliga förordningen icke följes, så kunna olyckor inträffa.

Vad är det som egentligen inträffat? Vi ha fått bättre oljor här i landet. Förut hade vi oljor, som voro orenade och i vilka ingingo bensin och andra ganska eldfarliga beståndsdelar. Så har man börjat rena dessa oljor och fått dem bättre, så att de icke tända vid en så låg temperatur, som de förut gjorde. När man fått dessa bättre oljor, som verkligen kunna omhänders-havas av allmänheten, utan att man behöver befara någon olycka, så är det orimligt, att man skall ålägga den större band än nöden kräver.

Jag ber att få påpeka ett förhållande, som herrarna känna till, nämligen att i England, detta stora land, har man kunnat nöja sig med att ha bestämmelser för oljor, vilkas flammingspunkt icke överstiger + 23 grader, d. v. s. nära nog sammanfaller med de oljor, som vi kalla första klassens eldfarliga oljor och vilkas flammingspunkt nu ligger vid + 22 grader eller därunder. Alla andra oljor som ha en flammingspunkt överstigande + 23 grader, äro i England fria i handeln. Hos oss äro de oljor, vilkas flammingspunkt överstiger + 40 grader, fria. Nu ifrågasättes det, att sänka denna till + 26 grader, och det kan för oss icke vara större fara än för andra länder. Om vi se efter i förordningen, vilken mängd olja en person skall få ha hemma utan att behöva göra anmälan därom, så finna vi, att det är på landet 300 kg. olja av 2:dra klass. Antag att man vid ett lantbruk behöver ha hemma ungefär 300 kg. Det är ungefär två

fat. Man behöver ha ett fat för belysningen och ett fat för motordriften. Då förstå herrarna, att när det räcker blott en tre à fyra dagar, så medför det för dem, som ha långt till järnvägsstationen, stora olägenheter, att större kvantiteter icke kunna få förvaras hemma.

Jag tror, att alla skäl tala för bifall till andra kammarens beslut, och jag ber att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till detta.

Herr Danström: En föregående talares påstående, att enligt kommerskollegii förslag till ny förordning angående eldfarliga oljor, dyrbara tankanordningar nödvändigt måste införas för förvaring av och handel med lys- och motoroljor, är icke riktigt. Nämda förslag medger förvaringssätt, som icke i nämnvärd mån kunna fördyra varan, nämligen utom hittills vanliga, vilka såsom praktiska användas utan något lagens föreläggande, såsom förvaring i källare, lämpliga magasin och plåtbehållare, så enkla och billiga magasineringssätt som ingärdad lagerplats eller plåtskjul inom inhägnat område, där fotogénfat innanför ett enkelt staket kunna staplas på varandra. Således kan exempelvis en grop i ett trädgårdsland eller en avskild del av en åker eller tomt användas för förvaringen. Billigare lär väl icke någon som helst handelsvara av motsvarande värde kunna uppläggas. Det synes helt naturligt, att sådana upplag ej böra få förekomma omedelbart in på byggnad såsom nu oförhindrat kan ske. Mindre upplag, intill 250,000 kilogram eller 312,000 liter lysolja skulle enligt förslaget efter ansökan hos vederbörande myndighet få anordnas 50 meter från byggnad i stad och 20 meter på landet och ännu större upplag utan begränsning av mängden på resp. 100 och 50 meters avstånd från byggnad. För mindre förråd äro föreskrifterna ännu enklare. Det är uppenbart, att dessa mot eldfara nödiga anordningar icke kunna fördyra varan, vars prissättning för övrigt ej beror härfpå utan på konkurrens å marknaden samt på efterfrågan och tillgång.

Den föregående talaren tycktes mena, att nuvarande förordning innebure tillräcklig trygghet mot vårdslöshet med eldfarliga oljor. Men för dessa amerikanska oljor med en flampunkt över + 40 gr. finnas ju alls inga normerande bestämmelser, såvida icke brandstodsbolagen påbjuda dem i sina försäkringsvillkor.

Den föregående talaren anförde England såsom exempel på möjligheten att utan våda föra i handeln och förvara mindre eldfarliga oljor utan besvärande lagföreskrifter. Det är sant, att den allmänna lagen i England — General Powers Acts och The Petroleum Acts — icke uppställer några strängare bestämmelser i den vägen; men de lokala myndigheterna äga i stället att i sina ordningsföreskrifter stadga ganska stränga restriktioner. Vidare vill jag nämna, att i England en kommitté utarbetat förslag till nya allmänna bestämmelser rörande eldfarliga oljor, enär erfarenheten ådagalagt behovet härfav. Kom-

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestämmelser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i gäl-
lande bestäm-
melser om vilka
oljor skola
räknas till
eldfarliga.
(Forts.)*

mittén uppgives hava till grund för sitt förslag lagt de internationella bestämmelser på området, som redan funnits utarbetade. Enligt dessa uppdelas de eldfarliga oljorna i tre klasser, vilka alla stå under kontroll, tredje klassens oljor dock endast om de förvaras tillsammans med första och andra klassens. Gränsen mellan första och andra klassens oljor är satt vid en flampunkt av + 21 gr. C. samt mellan andra och tredje klassens oljor vid + 55 gr., och den övre gränsen för tredje klassens oljor har bestämts till + 100 graders flampunkt.

Herr Rosén citerade ett stycke ur trustkommittérades yttrande i frågan, men han underlät att meddela, att dessa förklarar sig icke vilja inlåta sig på kommerskollegii förslags berättigande ur säkerhetssynpunkt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talman yttrade, att i avseende å förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle, med avslag å utskottets hemställan, biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan och biträder andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 39.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och lagutskottets (nr 1) utlåtanden:

nr 1, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 9, 14, 15, 23, 26, 31 och 37 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels

ock till lag om tillägg till 37 § i samma lag, än även väckta motioner angående vissa ändringar i samma lag;

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts under punkt 19 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till pensionsförsäkringens genomförande ävensom väckt motion om anslag, utöver vad Kungl. Maj:t begärt, till bestridande av på staten belöpande kostnad för nämnda ändamål, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond samt angående disponerande av anslag för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående befogenhet för pensionsstyrelsen att provisoriskt bevilja sådant understöd, som omförmäles i 33 § i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.07 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.